

Fri entré till museer

Effekter på antal museibesök
och museibesökens sammansättning
Rapport 2023:1

Postadress:

Box 1001
405 21 Göteborg

Besöksadress:

Södra Vägen 54

Telefon:

031-395 20 00

E-post:

info@kulturanalys.se

Webbplats:

www.kulturanalys.se

© Myndigheten för kulturanalys 2023

Formgivning: Bazooka

ISBN: 978-91-87046-67-4

Myndigheten för kulturanalys

Fri entré till museer

Effekter på antal museibesök
och museibesökens sammansättning

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning.....	6
Summary	8
1. Inledning.....	10
Syfte och frågeställningar	11
Disposition	12
2. Fri entré-reformernas bakgrund och syften	13
3. Tidigare kunskap om fri entré	16
Svenska utredningar och uppföljningar	16
Internationella rapporter och forskningsstudier.....	23
4. Ökat deltagande – museernas besöksiffror.....	29
Data och metod	30
Resultat.....	31
Sammanfattning.....	35
5. Breddat deltagande – nationella kulturvaneundersökningar	36
Data och metod	37
Resultat.....	39
Sammanfattning.....	44
6. Breddat deltagande – museernas publikundersökningar	45
Data och metod	46
Resultat.....	48
Sammanfattning.....	54

7. Kulturanalys bedömning	55
Fri entré leder till fler besök	55
Fri entré har begränsad effekt på antalet besökare	56
Fri entré förändrar inte besökens sammansättning	57
Framtiden för fri entré	58
Referenser	61
Bilaga I. Definitioner	66
Besök	66
Museikategorier	67
Bilaga II. Kompletterande material till analysen av museistatistiken.....	68
Ökat deltagande	68
Bilaga III. Kompletterande material till analysen av publikundersökningarna.....	71
Viktning efter besökstal.....	71
Beskrivning av data	72
Årsuppdelade tidsserier	79
Alternativa urval av data	83

Förord

Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) fick i 2022 års regleringsbrev i uppdrag att utreda förutsättningarna för breddat deltagande i kulturlivet. Som en del i detta uppdrag initierade Kulturanalys samma år ett projekt om effekterna av fri entré på museer.

Fri entré-reformen är en av de mest välkända statliga kulturpolitiska reformerna under 2000-talet med syftet att bredda deltagandet i kulturlivet. Den åtföljdes av flera liknande beslut på regional och lokal nivå. Denna rapport undersöker sambandet mellan införande av fri entré och att det görs fler besök på museerna, samt om det kommit nya typer av besökare. Kulturanalys har använt sig av datakällor som vi har samlat in under åren i anslutning till produktionen av statistik om museer, samt de kulturvaneundersökningar som gjorts i samarbete med SOM-institutet.

Förhoppningen är att resultaten ska ligga till grund för fortsatt diskussion om vilka åtgärder för att bredda det kulturella deltagandet som är effektiva.

Göteborg i april 2023

Mats Granér

Myndighetschef

Sammanfattning

Fri entré-reformen, det vill säga införandet av fri entré på vissa statliga museer, är en av de mest välkända statliga kulturpolitiska reformerna under 2000-talet. Regeringens syfte med reformen var att öka och bredda deltagandet i kulturlivet. I denna rapport görs en sammanställning av tidigare kunskap, samt redovisas tre empiriska analyser av fri entré. Analyserna gäller både fri entré som allmän policy och det specifika fallet 2016 års fri entré-reform.

Resultaten visar att införande fri entré åtföljs av ökat deltagande i form av fler besök på de museer som inför det. Museer i allmänhet ser en större ökning i besökstalen de år som fri entré införs, jämfört med andra år. Det finns dock en betydande variation i utfall utanför de statliga museerna. Bland regionala, kommunala och övriga museer är det långt ifrån alltid som ett införande av fri entré ger en ökning i besökstal. De statliga museer som ingick i fri entré-reformen fick en ordentlig ökning i antal besök i direkt anslutning till införandet, som inte syns till något annat år, eller på andra, liknande museer. Ökningen uppmättes till ungefär en miljon verksamhetsbesök (dvs. besök till museiverksamheten, till skillnad från besök till museernas caféer och restauranger). Exaktheten i denna siffra kan diskuteras, men det är högst osannolikt att ökningen skulle sakna koppling till reformen.

Det är däremot tveksamt om reformen ledde till breddat deltagande. Andelen av invånarna i Sverige som gick på museum minst någon gång de senaste 12 månaderna (dvs. inte bara på de museer som ingick i reformen) ökade inte i anslutning till reformen – inte heller i Stockholm där de flesta museerna som ingick i reformen ligger. I stället syns en tydlig ökning i Stockholm bland den grupp som går minst någon gång i kvartalet. Detta pekar mot att ökningen av antalet besök framför allt bestod av personer som redan besökte museer åtminstone någon gång under året och nu började besöka dem oftare.

I analysen av publikundersökningarna syns ingen ökning av andelen besök av ovana besökare på museerna med fri entré i anslutning till reformen. Även andelen besök av vissa underrepresenterade grupper (män, äldre, boende utanför museets närområde) förblev sig lik. Utvecklingen för andelen besök av personer utan eftergymnasial utbildning är mer osäker på grund av mätningförändringar, men inte heller i det fallet syns tecken på några större förändringar i anslutning till reformen. Sammantaget finns få tecken på någon förändring av den socio-demografiska sammansättningen av museibesökarna i anslutning till reformen.

Dessa resultat om ett tydligt ökat deltagande, men frånvaro av eller oklarhet kring breddat deltagande är i linje med vad studier av fri entré i andra länder har funnit.

Rapporten avslutas med en diskussion om möjliga anledningar till att reformen inte tycks ha uppnått de förväntade effekterna. Till de anledningar som diskuteras hör att målen om breddning av publiken var oprecist formulerade, att reformen var resurskrävande på ett sätt som kan ha trängt ut annat arbete med att bredda publiken, att den fria entrén kom att omfatta enbart museernas basutställningar, samt att museerna som omfattades i så hög grad var koncentrerade till Stockholm. Rapporten diskuterar också hur reformer som denna bör analyseras och utvärderas framöver.

Summary

The free entrance reform, that is, the introduction of free entrance to national museums, is one of the most well-known Swedish cultural policy reforms on the national level during the 21st century. The government's objective for the reform was to increase and broaden participation in cultural life. This report summarises earlier knowledge and reports three analyses of the effects of free entrance. The analyses concerns both free entrance policy in general and the specific case of the free entrance reform of 2016.

The results show that the introduction of free entrance is associated with increased participation in the form of more visits to the museums that introduce it. Museums in general see a larger increases in visitor numbers during the years when free entrance is introduced, compared to other years. The museums that were part of the free entrance reform saw a considerable increase directly after the introduction not seen in any other year, or in other, similar museums. The increase amounted to about one million exhibition visits (i.e., visits to the cafés and restaurants located in the museums have been excluded). The accuracy of this figure is debatable, but it is highly unlikely that the increase would be unrelated to the reform.

It is doubtful, however, that the reform led to broader participation. The proportion of the Swedish population that visited a museum at least once during the last 12 months (i.e., not only the museums included in the reform) did not increase in connection with the reform – not even in Stockholm, where most of the museums included in the reform are located. The clearest increase in Stockholm was rather in the group that visits museums at least once every quarter. This suggests that the increase mostly consisted of people who already visited museums at least once a year starting to visit them more often.

An analysis of audience surveys finds no increase in the proportion of visits by unaccustomed visitors to the museums with free entrance as a result of the reform. The proportion of visits by certain underrepresented groups (men, the elderly, and people living outside of the region where the museum is located)

also remained the same. The development for the proportion of visits by people without post-secondary education is more uncertain due to changes in measurement, but also in that case there are no signs of large changes after the reform. Overall, there was no equalisation of the socio-demographic composition of museum visits in connection with the reform.

These findings of a clear increase in participation, but absence of, or unclear evidence regarding broader participation, are in line with what studies of free entrance in other countries have found.

The report concludes with a discussion of possible explanations of why the reform did not have the effects the government hoped for. Among the possibilities discussed are that the objectives regarding broader participation were not clear enough; that the reform was resource-demanding in a way that may have crowded out other measures to broaden the audience; that free entrance came to include only the permanent exhibitions; and that the museums included in the reform were concentrated in Stockholm to such a large extent. The report also discusses how reforms like this should be analysed and evaluated in the future.

1. Inledning

Fri entré-reformen, det vill säga införandet av fri entré för alla besökare på 18 statliga museer, är en av de större och mest välkända statliga kulturpolitiska reformerna under 2000-talet. Reformen hade syftet att öka tillgången till kultur och att bredda deltagandet i kulturlivet. Policyn infördes första gången 2005 och var på plats till och med 2006. Den återinfördes 2016 och var på plats fram till den 1 januari 2023.

Denna rapport består av en sammanställning av tidigare kunskap om fri entré som policy och av egna empiriska analyser. Den berör både 2016 års införande av fri entré och fri entré till museer i ett bredare perspektiv. Fokus för studien är vilka effekter det har på antalet besökare och om nya besökare, såsom museiovana och tidigare underrepresenterade grupper, kommer till museet till följd av fri entré: det vill säga om fri entré är ett bra verktyg för att öka tillgången till kultur och bredda deltagandet i kulturlivet.

De empiriska delarna av rapporten är baserade på flera olika källor. För det första på det register som Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) har byggt upp i framtagandet av den officiella statistiken om museer. För det andra på de årliga kulturvaneundersökningar som Kulturanalys genomför i samarbetet med SOM-institutet. För det tredje på de publikundersökningar som Kulturanalys genomförde i samarbete med många av de centrala museerna fram till och med 2021. Den förstnämnda källan består av museernas inrapporterade besökssiffror. Den andra består av en årlig, nationell enkätundersökning. På senare år har antalet svarande varit drygt 1 500 för hela befolkningen. Den tredje har samlats in av museerna, framför allt genom att personal har genomfört intervjuer med besökare på plats.

Rapporten innehåller även en sammanställning av tidigare kunskap om fri entré: dels från tidigare uppföljningar och utvärderingar av den svenska reformen, dels från svensk och internationell forskning i frågan. Rapporten avslutas med en samlad bedömning utifrån resultaten och den tidigare kunskapen.

Syfte och frågeställningar

Rapporten har som övergripande syfte att undersöka om fri entré till museer påverkar antalet besök, antalet besökare och vilka som besöker museerna, det vill säga om det ökar och breddar deltagandet i kulturlivet. För att ta reda på detta har det i denna studie varit viktigt att skilja på tre frågor:

1. Leder fri entré till att det görs *fler museibesök*?
2. Leder fri entré till att det kommer *fler besökare*?
3. Leder fri entré till att *besökarnas socio-demografiska sammansättning* förändras?

Den första frågan berör ökat deltagande. För att besvara den redovisas en undersökning om borttagandet av entréavgifter på museer generellt – alltså inte bara på de museer som ingick i fri entré-reformen – leder till att det görs fler besök. Här används uppgifter som samlats in för den officiella statistik om museer i hela Sverige som Kulturanalys tar fram årligen (Kulturanalys 2022b).

Fråga två och tre berör två olika aspekter på breddat deltagande. Fråga två gäller om det kom nya besökare till museerna, i betydelsen nya individer som inte gått på museum tidigare (museiovana besökare), eller om det snarare varit samma besökare som gått fler gånger. Fråga tre gäller om de nya besöken görs av personer från tidigare underrepresenterade grupper, eller om det rör sig om personer från samma grupper som brukar besöka museer. För att besvara dessa frågor används data från dels de nationella kulturvaneundersökningar som Kulturanalys genomför i samarbete med SOM-institutet, dels data från de publikundersökningar som Kulturanalys genomfört under flera år tillsammans med de centrala museerna (Kulturanalys 2022a).

Disposition

I följande kapitel ges en bakgrund till fri entré-reformen och hur regeringen har motiverat den. Därefter presenteras tidigare kunskap på området, det vill säga tidigare utredningar och uppföljningar samt tidigare forskning om effekterna av fri entré på museernas besökstal samt museibesökarnas socio-demografiska sammansättning. Sedan följer tre kapitel med resultat från våra undersökningar av effekterna på antal besökare och besökarnas sammansättning. I kapitel 4 undersöks först museernas besökssiffror. I kapitel 5 analyseras sedan de årliga kulturvaneundersökningarnas fråga om hur ofta man går på museum. I kapitel 6 redovisas slutligen resultat från museernas publikundersökningar, om hur besökens socio-demografiska sammansättning har utvecklats. I det avslutande kapitlet redogörs för Kulturanalys slutsatser och bedömningar.

2. Fri entré-reformernas bakgrund och syften

Införandet av fri entré på flertalet statliga museer föreslogs av regeringen första gången i budgetpropositionen för 2003 (prop. 2002/03:1). Reformen motiverades med att museer är ”en del av det offentliga rummet och en del av vårt gemensamma kulturarv som alla skall kunna ta del av”. Vidare menade man att museerna har ett samhälls- och bildningsansvar och att det därmed finns en ”viktig demokratisk aspekt i att öka medborgarnas tillgänglighet till det gemensamma kulturarvet som förvaltas av de centrala museerna”. Därför ansåg man att museerna bör ha delar av samma public service-uppdrag som exempelvis bibliotek, skolor och universitet. Man förväntade sig även att fri entré skulle leda till att ”fler människor från alla delar av landet” och ”nya grupper av besökare” skulle lockas till museerna (prop. 2002/03:1, s. 24).

Efter en försöksverksamhet under 2002 på Statens historiska museer som bedömdes som lyckosam (Statens historiska museer 2003) genomfördes den första etappen av reformen 2004, med fri entré på ett par museer. Försöket utökades sedan till att omfatta fri entré på 19 statliga museer och pågick i full skala under 2005 och 2006. Därefter förlängdes reformen inte.

Inför 2016 års reform skrev regeringen att ”det är viktigt att så många som möjligt upplever att museerna är till för dem”, och att entréavgiften är ett hinder för att uppnå detta (prop. 2015/16:1, s. 29). Regeringen menade även att tillgänglighet till det gemensamma kulturarvet är en demokratifråga.

I budgetpropositionen för 2015 och 2016 föreslogs att fri entré till vissa statliga museer skulle återinföras (prop. 2014/15:1, prop. 2015/16:1). Reformen motiverades då på ett liknande vis som tidigare. Man skrev att ”lika tillgång till det gemensamma kulturarvet bör ses som en demokratisk rättighet och [...] det är viktigt att så många som möjligt upplever att museerna är till för dem” (prop. 2015/16:1, s. 29). Entréavgiften beskrivs som ett hinder för

att uppnå detta. Man menar att den tidigare reformen möjliggjorde att ”grupper som aldrig tidigare besökt ett museum, t.ex. barnfamiljer med låga inkomster, kunde besöka våra museer” (s. 29).

Fri entré-reformen infördes den 1 februari 2016, på 18 statliga museer, vilka listas i tabell 1. Reformen reglerades främst genom museimyndigheternas instruktioner och innebar framför allt att museerna slutade att ta ut entréavgift för vuxna till sina basutställningar. Museerna kunde dock fortsätta att ta ut avgifter för vissa tillfälliga utställningar om det fanns skäl för detta. Barn och unga upp till 19 år skulle ha fri entré till alla utställningar, permanenta såväl som tillfälliga (SFS 2014:1079). För att kompensera museerna för intäktsbortfallet avsatte regeringen ett årligt anslag på 80 miljoner kronor (prop. 2015/2016:1, utgiftsområde 17 s. 135–137), som sedermera kom att utökas till 90 miljoner kronor (prop. 2019/2020:1, utgiftsområde 17, s. 31–32).

Tabell 1. Museer som ingick i fri entré-reformen 2016–2022.

Myndighet	Museum	Kommun
Statens försvarshistoriska museer	Armémuseum	Stockholm
	Flygvapenmuseum i Linköping	Linköping
Statens museer för världskultur	Etnografiska museet	Stockholm
	Medelhavsmuseet	Stockholm
	Världskulturmuseet	Göteborg
	Östasiatiska museet	Stockholm
Statens historiska museer	Hallwylska museet	Stockholm
	Historiska museet	Stockholm
	Kungliga myntkabinettet, nu Ekonomiska museet	Stockholm
	Livrustkammaren	Stockholm
	Skoklosters slott	Håbo
Statens maritima och transporthistoriska museer	Marinmuseum	Karlskrona
	Sjöhistoriska museet	Stockholm
Myndigheten moderna museer	Moderna museet i Stockholm	Stockholm
	Moderna museet i Malmö	Malmö
Nationalmuseum	Nationalmuseum	Stockholm

Myndighet	Museum	Kommun
Naturhistoriska riksmuseet	Naturhistoriska riksmuseet	Stockholm
Statens centrum för arkitektur och design	ArkDes	Stockholm

I och med budgetpropositionen för 2023 togs medlen för fri entré för vuxna återigen bort från och med den 1 januari 2023 (prop. 2022/2023:1, utgiftsområde 17, s. 98). De flesta museer som ingick i reformen har därefter återinfört entréavgifter för vuxna besökare.

3. Tidigare kunskap om fri entré

Detta avsnitt är en översikt över tidigare erfarenheter av och kunskap om fri entré till museer. I den första delen presenteras de tidigare utredningar och uppföljningar som gjorts av de svenska fri entré-reformerna. I den andra delen presenteras en forskningsöversikt som även omfattar erfarenheter utanför den svenska kontexten. Översikten handlar särskilt om besöksutvecklingen, det vill säga vad som händer med besöken och besökarna när fri entré införs.

Svenska utredningar och uppföljningar

Slutredovisningen av Historiska museets försöksverksamhet (2002)

Genom budgetpropositionen för år 2002 fick myndigheten Statens historiska museer i uppdrag att testa förutsättningarna för fri entré. Detta innebar att museet under en period om fyra och en halv månad hade fri entré till i stort sett all publik verksamhet, utställningar, programverksamhet och evenemang på Statens historiska museum och Kungliga myntkabinettet (nu Ekonomiska museet).

Slutredovisningen av försöksverksamheten presenterar och analyserar myndighetens insatser och erfarenheter rörande fri entré. Där framkommer att antalet besökare ökade mycket på de båda museerna, med 150 procent på Statens historiska museer och 100 procent på dåvarande Kungliga myntkabinettet. Vad gäller besökarnas socio-demografiska sammansättning visar de publikundersökningar som genomfördes före och efter införandet på få statistiskt signifikanta skillnader. Andelen högskoleutbildade var dock mindre efter införandet (det framgår inte hur mycket). I slutredovisningen dras slutsatsen att exempelvis museiovana eller resurssvaga personer i ungefär samma utsträckning som andra svarar för fler besök på museet när det är fri entré. Andelen besök av dessa grupper ökar således i samma

utsträckning som för andra grupper. Däremot menar slutredovisningen att fri entré kan vara ett effektivt verktyg för att nå nya grupper genom gruppbesök (Statens historiska museer 2003).

Kulturrådets utvärdering av 2004 års fri entré-reform (2006)

Kulturrådets utvärdering undersöker effekterna av fri entré-reformens första omgång 2005–2006. Den kommer fram till att entréavgiften har stor betydelse för valet att gå på museum eller att avstå. Enligt rapporten ökade besöksantalet med 85 procent 2004–2005 på de 19 statliga museer som då omfattades av reformen och den höga publiktillströmningen höll i sig även under reformens andra och sista år.

Vad gäller publikens sammansättning redogör Kulturrådet för resultaten av sina publikundersökningar som gjorts under 2005 på 8 av de 19 museer som ingick i reformen. Resultaten visar att 58 procent av de som ingick i undersökningarna besökte det aktuella museet för första gången. Man hade dock ingen mätning från innan införandet att jämföra med. I publikundersökningarna svarar fyra av fem besökare att de är positiva till den fria entrén och att de kommer att besöka museer med fri entré oftare.

I rapporten redogörs också för museernas egna bedömningar, som till stor del är baserade på museernas egna publikundersökningar. Dessa rapporterar om att ”grupper av förstagångsbesökare” (s. 24) har ökat. Det är dock oklart i rapporten vilka grupper som avses. I sammanställningen av museernas bedömningar är det framför allt gruppen yngre som har ökat på flest museer. Även besökare från utanför Stockholms län har ökat på flera ställen. Det är även fem museer som rapporterar om en ökad andel kvinnor (alternativt en sjunkande andel män) och fem andra museer som ser en ökad andel med grundskoleutbildning (alternativt en mindre andel med högskoleutbildning). De flesta museer ser dock inga större förändringar av de flesta av dessa aspekter.

Riksantikvarieämbetets rapport om metoder för att bredda museipubliken (2017)

Riksantikvarieämbetet har publicerat en rapport om hur museer kan arbeta för att vidga sin publik, särskilt hur museerna arbetar med den förväntan som finns på dem att vara till för alla men i praktiken inte nå alla.

Rapporten fokuserar inte särskilt på fri entré men tar upp entréavgifter som ett möjligt hinder för att bredda deltagandet.

I studien diskuteras tre olika typer av hinder. För det första sådana som ligger bortom museets kontroll. Det kan handla om att besökaren man vill nå helt enkelt inte är intresserad av museet, eller att det är för dyrt eller långt att ta sig dit. För det andra sådana som kan tas bort genom tillförsel av ekonomiska medel, till exempel att entréavgiften är för hög, att det saknas café eller butik, att den fysiska tillgängligheten begränsar besöksmöjligheterna för vissa eller att museet är för osynligt och att mer marknadsföring krävs. För det tredje hinder som är mer djupliggande, som till exempel handlar mer om museets innehåll och kan bestå i att besökaren har en känsla av att vara mindre välkommen, berörd eller bekräftad i det museet visar.

Rapporten redovisar en enkätundersökning där museerna fick ange vad de gör för att nå nya besökare. De vanligaste strategierna handlade om att öka programverksamheten, öka museets synlighet genom annonsering och marknadsföring, samt riktade utställningar eller aktiviteter. Mindre populärt var till exempel uppsökande eller medskapande arbete, specialvisningar eller rekrytering för att bredda museets kompetens (Riksantikvarieämbetet 2017, s. 46).¹ Entréavgifter tas inte alls upp i detta sammanhang. Däremot framkommer att det inte är särskilt många museer som ser entréavgiften som ett viktigt hinder för att nå fler besökare (Riksantikvarieämbetet 2017, s. 39).

---

¹ I undersökningen fick museerna bara välja ett alternativ av flera som inte är ömsesidigt uteslutande. Det är därför lite tvetydigt om resultatet återspeglar vilka strategier (eller metoder) som är vanligast eller vilka museerna anser är viktigast.

Kulturanalys uppföljningar om de centrala museernas besöksutveckling (2017–2022)

Kulturanalys följer årligen upp besöksutvecklingen för de statliga museer som ingår i reformen samt de övriga centrala museerna, Forum för levande historia och Riksantikvarieämbetets besöksmål. Uppföljningen har skett genom månatlig insamling av besöksuppgifter. Fram till och med 2021 samordnade Kulturanalys även publikundersökningar på museerna.

I dessa rapporter syns en tydlig ökning av besöken i anslutning till reformens införande. Eftersom museerna rapporterar efter olika besöksbegrepp (se bilaga I) har dessa rapporter tidigare inte gjort någon beräkning av den totala ökningen vid införandet av fri entré. I figurerna nedan har vi bearbetat uppgifterna i rapporten så att vi får fram det totala antalet verksamhetsbesök under åren i anslutning till 2016 års fri entré-reform.²

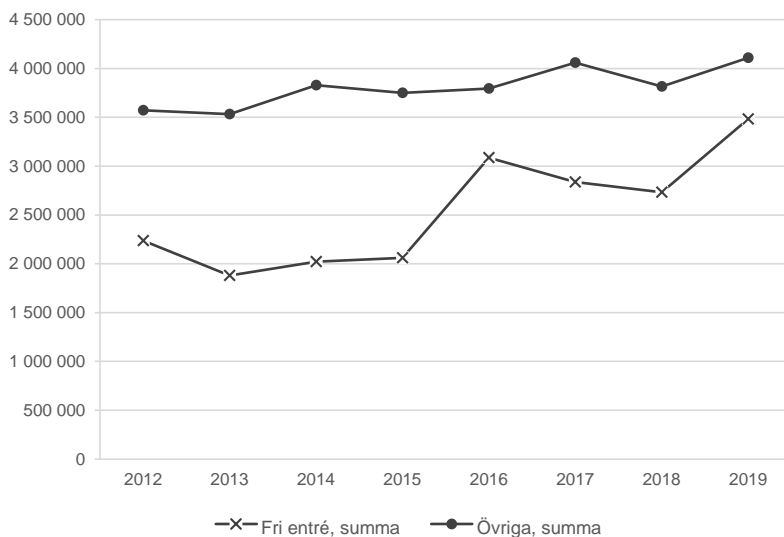
² Summeringen gjordes med samma metod som användes för att ta fram jämförbara besöksuppgifter till vikterna i analysen av publikundersökningarna i kapitel 6. Se bilaga III.

I figur 1 syns det totala antalet verksamhetsbesök på dessa museer. Ökningen från 2015 till 2016, när reformen infördes, var på totalt cirka en miljon besök. Av de 18 museer som ingick i reformen var det 13 som hade ökning med mer än 30 procent. Därutöver var Nationalmuseum stängt vid tiden då reformen infördes. På de centrala museer där fri entré inte infördes ökade besöken i en betydligt jämnare takt.³ Denna ökning är alltför stor och sammanfaller alltför tydligt med reformen för att det inte ska finnas någon koppling till den. Det bör dock anmärkas att reformen knappast kan tillskrivas hela ökningen utan vidare. Utöver sådant som ökningen av befolkningen (ca 1,5 procent mellan 2015–2016) och turismen (antalet utländska gästnätter i landet ökade med 2,5 procent, egen bearbetning av uppgifter i Tillväxtverket 2023), och att museibesöken har en ökande trend i allmänhet (Kulturanalys 2022b, s. 22), finns även möjligheten att reformen i någon mån omfördelade besök från museer med entréavgift, snarare än att öka det totala antalet besök. Den sammanlagda betydelsen av dessa faktorer (som i någon mån överlappar) har inte bedömts. Det är dock klart att dessa förändringar inte är i samma skala som ökningen av besöken på fri entré-museerna.

---

³ I diskussionen om fri entré och besöksutvecklingen nämns ibland en farhåga att museerna i anslutning till fri entré-reformen införde automatiska besöksräknare, och att ökningen i besökstal skulle vara ett resultat av detta. Kulturanalys har inte genomfört någon fullständig analys av denna faktor, men observerar att av de 18 museer som införde fri entré 2016 var det bara 3 museer som införde automatiska besöksräknare direkt i anslutning till reformen. Ett av dessa såg en fördubbling av besöken. Det finns dock flera andra museer som inte ändrade system men som såg ökning i samma storleksordning. Till exempel såg Livrustkammaren en ännu större ökning, cirka 250 procent, och Statens museer för världskultur hade ökning med 80–90 procent på samtliga sina museer. Vår slutsats är att byte av besöksräkningsmetoder inte är något betydande problem för denna analys. Totalt stod de museer som bytte besöksräkningsmetod för cirka 340 000 av den ökning på en miljon besök som skedde i anslutning till införandet.

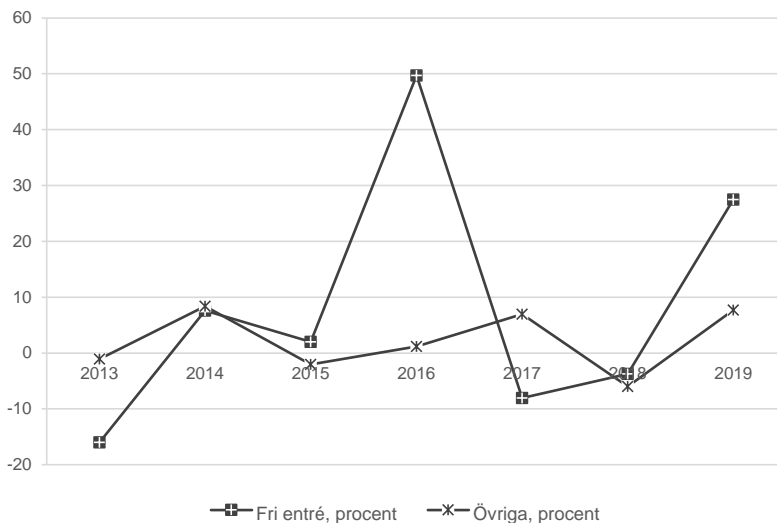
Figur 1. Verksamhetsbesök vid centrala museer som införde fri entré 2016 respektive museer som inte gjorde det 2012–2019, antal.

I figur 2 visas samma utveckling omräknat till procentuell förändring från år till år. Även här står förändringen från 2015 till 2016 ut. Den totala ökningen det året var på knappt 50 procent.

Åren efter sjönk besökstalen något. Sedan ökade antalet besök kraftigt igen under 2019. Denna ökning handlade dock till stor del om att Nationalmuseum hade öppet ett helt år för första gången sedan 2012. Med Nationalmuseum borträknat var det totala antalet besök på museerna med fri entré under 2019 cirka 2,9 miljoner. Under 2020 och 2021 var besökssiffrorna på nästan samtliga museer betydligt lägre på grund av coronapandemin.

Figur 2. Verksamhetsbesök vid centrala museer som införde fri entré 2016 respektive museer som inte gjorde det 2013–2019, procentuell förändring från år till år.

Vad gäller museibesökarnas socio-demografiska sammansättning, görs i dessa rapporter även en analys av ett litet antal museer där datatillgången bedömdes som särskilt god. De resultaten visar att året efter reformen var ökningen av besökare relativt jämnt fördelad med avseende på kön, men vad gäller ålder skedde det vissa ökningar bland unga vuxna och pensionärer. Vidare visar sammanställningen att efter införandet av fri entré skedde en viss ökning av besökare från närområdet och av utländska turister. De nya besöken utgjordes i större utsträckning av vana museibesökare än förstagångsbesökare (Kulturanalys 2017, s. 22–27). I en senare analys av följande år har det varit svårare att se några generella förändringsmönster, även om man där kunde iaktta en ökning av andelen ovana besökare på två av de tre museer med fri entré som analyserades (Kulturanalys 2019a, s. 19–23).

Riksrevisionens granskning av 2016 års fri entré-reform (2019)

Riksrevisionens granskning fokuserar på regeringens styrning kring fri entré-reformen, om rätt förutsättningar funnits för museerna, museernas genomförande och eventuella konsekvenser av reformen för museernas verksamhet som helhet, snarare än på besöksutvecklingen specifikt.

Rapporten konstaterar att museerna själva anser att fri entré-reformen underlättar arbetet med att nå en ny publik. Samtidigt menar man att museerna behöver utveckla sitt arbete med fri entré ytterligare för att nå nya besökare. Man menar även att reformens syfte och mål borde förtydligas, bland annat med avseende på vilka grupper det är tänkt att museerna ska nå, och att uppföljningen behöver utvecklas för att täcka regeringens och museernas informationsbehov (Riksrevisionen 2019, s. 39).

Slutligen menar man även att reformen, trots ersättningen från regeringen, ibland har lett till ekonomiska problem. De ökade besökstalen har lett till ökade kostnader för vårdpersonal, lokalvård och säkerhet. För att täcka upp dessa kostnadsökningar har en del museer varit tvungna att hitta nya intäktskällor, och några rapporterar större svårigheter att få ekonomin att gå ihop (Riksrevisionen 2019, s. 33–37).

Internationella rapporter och forskningsstudier

I detta avsnitt sammanfattas forskning och internationella rapporter om fri entré på museer och dess effekt på besöksutvecklingen. Avsnittet följer rapportens huvudsakliga frågeställningar, det vill säga vad publikationerna har att säga om fri entré och dess effekter på antalet besök, nya besökare och besökarnas socio-demografiska sammansättning.

Då det finns många sätt att ta ut entréavgift på museer, kan frågan också studeras på många olika sätt. Vi har valt att avgränsa översikten relativt snävt, till studier om införandet av den modell av fri entré som innebär avgiftsfritt inträde för samtliga besökare och dagar.

Leder fri entré till fler besök?

Likt tidigare utredningar i den svenska kontexten, visar internationell forskning från olika länder att fri entré ökar antalet besökare direkt vid införandet. I början av 2000-talet infördes fri entré på de flesta statliga museer i Storbritannien. Reformen där påminner i stora drag om de svenska fri entré-reformerna och de data som kom att samlas in utgör i dag en viktig empirisk grund för studier om effekter av fri entré. Besöken på statliga museer, som motsvarar närmre hälften av samtliga museibesök i landet, ökade kraftigt vid införandet av fri entré (Cowell, 2007; Martin, 2003). Enligt Cowells (2007, s. 212) uppgifter ökade antalet besök från cirka 7,8 miljoner till 13,2 miljoner under det första året (en ökning med 69 procent). Denna ökning höll i sig eller ökade rentav något under de kommande fem åren. I en större utvärdering beställd av Arts Council England, Association of Independent Museums och den walesiska regeringen undersöktes 311 privata museer varav en tredjedel hade gått över till fri entré. Undersökningen visar att 90 procent av de tillfrågade museerna som gick över till fri entré såg en betydande ökning av besökare (DC Research, 2016). Studier från Italien (Cellini och Cuccia, 2018), Frankrike (Eidelman och Céroux, 2009), USA (Smithsonian, 2007), Tyskland (Institut für Museumsforschung, 2020) och Taiwan (Chen et al., 2016) visar även de att införande av fri entré har lett till ett ökat antal museibesök.

Institut für Museumsforschung (2019) reser frågan om den ökning man ser vid införandet av fri entré verkligen är beständig, och anför vissa exempel på avtagande besökstal efter ett tag (se också Kliment 2019). Här kan dock anföras att i Cowells (2007, s. 212) siffror över den brittiska utvecklingen, framstår ökningen som varaktig över de fem år som redovisas. Även i det svenska fallet, som redovisades ovan, framstår ökningen som i huvudsak stabil, fram till coronapandemin 2020.

Flera forskare menar också att effekten av att införa fri entré ser olika ut på olika museer. I redovisningen av aggregerade siffror döljs således en viss grad av den variation som finns mellan olika museer, som kan kopplas till var

museet ligger, dess storlek, utbud, samlingar och så vidare (Cowell, 2007). Institut für Museumsforschung (2019, s. 21–22, 36) går antyder rentav att det egentligen är andra faktorer, som nya specialutställningar och ett utvidgat utåtriktat arbete som står för hela ökningarna, snarare än borttagandet av entréavgifterna i sig. Tesen bygger på en undersökning av museernas syn på sin besöksutveckling. Det saknas dock analyser av detta som bygger på museernas faktiska utveckling.

Innebär fler besökare att det kommer nya besökare?

Svenska kulturvaneundersökningar har länge visat att det på befolkningsnivå är vanligare med besök på museer hos de med hög utbildning och de som bor i storstäder (Kulturanalys 2019b, 2020, 2021, 2022c). Samma mönster finns i exempelvis Danmark (Bak et al., 2012), Norge (Vaage, 2017), Spanien (Ministerio de Cultura y Deporte, 2022) och Storbritannien (DCMS, 2018). Frågan är om avgiftsfria museer sänker tröskeln för de grupper som vanligtvis inte besöker museer.

En fråga som återkommer i forskningen om effekter av fri entré är metodologiska brister (till exempel Cowell 2007). Dessa försvårar möjligheten att dra säkra slutsatser om nya grupper av besökare. Det största problemet som lyfts är att det saknas jämförbara data som samlats in på samma sätt över tid och som samtidigt har ett tillräckligt stort urval. Det är i synnerhet ovanligt med mätningar före införandet. En annan svårighet är att skilja ut hur många av de nya besöken som faktiskt görs av nya besökare.

Annars visar utvärderingarna av fri entré på statliga museer i Storbritannien visar på få och små förändringar i besökarnas socio-demografiska sammansättning. Cowell (2007) menar att den stora ökningen av besök på statliga museer ökade besöken i alla segment och att det därför inte går att se en förändring i fråga om den typiska museibesökaren i allmänhet eller i relation till besökarnas inkomst eller utbildningsnivå. Cowell (2007) pekar även på metodologiska brister i de publikundersökningar som ligger till grund för utvärderingen av reformen.

En annan approach är tvärsnittsstudier som studerar museibesöken hos hela befolkningen (Martin, 2003). I de undersökningar som genomförts i Storbritannien saknas belägg för att museibesökarnas socio-demografiska profil har förändrats sedan fri entré infördes (DCMS, 2018; Martin, 2003). Museibesökarnas sammansättning lutar fortsatt åt mer traditionella besöksgrupper. Här kan även nämnas att knappt 40 procent av befolkningen inte kände till reformen ett år efter införandet (Martin, 2003). Däremot finner Martin (2003, s. 5) faktiskt att andelen av den brittiska befolkningen som hade besökt ett museum eller ett galleri det senaste året ökade i anslutning till deras fri entré-reform. Han argumenterar för att denna ökning förmodligen var en effekt av reformen. Reformen innebar alltså i så fall en breddning av deltagandet i betydelsen att en större andel av befolkningen kom att gå på museum.

Den övergripande bild som ges av forskningen är annars alltså att det finns dåligt med stöd för idén att fri entré leder till en förändrad sammansättning av museibesökarna. Forskningen tyder alltså på att fri entré innebär att antalet besök ökar i *alla* grupper. Det saknas dock ofta empiriskt underlag för att kunna dra skarpare slutsatser om vilka besökare som tillkommer som en följd av fri entré. En ibland framförd misstanke, som varken kan beläggas fullt ut eller avfärdas, är att ökningen i besökstalen framför allt består av återkommande besökare.

Frågan om huruvida fri entré leder till nya typer av besökare hänger samman med frågan om vem som går på museum och varför. Det handlar i båda fallen om vad som förklarar beslutet att gå på museum och perceptionen av entréavgifter i olika grupper. I en Eurobarometer-undersökning från 2013 svarade 27 000 personer i 27 länder på frågor om olika hinder för att besöka olika kulturinstitutioner. Av de som aldrig besökte museer eller gallerier svarade 35 procent att det viktigaste skälet till detta berodde på bristande intresse, och 32 procent att det berodde på brist på tid. Det var däremot bara 8 procent som angav att huvudskälet var att det var för dyrt (Europiska kommissionen, 2013, s. 5). Den danska kulturvaneundersökningen från 2012 frågade människor med lågt kulturdeltagande om varför de inte deltar mer. Av svaren framgår att bristen på intresse är det dominerande skälet till att inte

gå på museum – 46 procent av de som inte besöker museer anger det som skäl. Därefter uppger 27 procent att de inte har tid, och 16 procent att det är för lång resväg. Även alternativet att det är för dyrt uppges av 16 procent (Bak et al., 2012, s. 71). Det har inte ställts några liknande frågor i de svenska kulturvaneundersökningarna. Liknande resultat återkommer dock i andra omfattande undersökningar i Storbritannien (DCMS 2018, Museums, Libraries and Archives Council, 2004) och Nya Zeeland (Ministry for Culture and Heritage, 2003).

Ett annat typ av angreppssätt är att studera specifikt synen på entréavgifter. I ett svenskt sammanhang har Lampi och Orth (2008) undersökt effekterna av återinförandet av entréavgifter på Världskulturmuseet under 2008. Resultaten baseras på en relativt omfattande enkätinsamling både före och efter återinförandet. Författarna kan visa att återinförandet av entréavgifter ledde till en minskning av andelen besökare som var män, andelen som bodde i förort, andelen med låg utbildning, andelen som var pensionärer samt i andelen spontana besökare. Vidare visar analysen att bland dem med låg inkomst minskar viljan att betala för ett besök avsevärt redan vid en höjning från 0 kronor till 40 kronor. Betalningsviljan tycks däremot inte minska för människor som är kulturaktiva eller för de som tidigare besökt museet under året. En studie av Kirchberg (1998) tillskriver inträdesavgifter en viss betydelse för beslutet att besöka ett museum. Han undersöker hur olika grupper ser på entréavgifter, och finner ett samband mellan inkomstnivå och att se inträdesavgifter på museer som ett hinder för att besök dem. I hans undersökning var också entréavgifter den faktor som flest såg som ett hinder. Detta var fem gånger vanligare i den lägsta inkomstgruppen jämfört med den högsta. Det framgår dock inte vilka de andra hindren var, och inte heller hur stora andelar av de olika inkomstgrupperna som ansåg att entréavgifterna var ett hinder. Vidare vill Kirchberg även belägga att faktorer som utbildning och yrke spelar roll, men dessa resultat är svårare att summera. I sina slutsatser menar Kirchberg att ett besök på ett museum är mer än ett ekonomiskt beslut, utan även en fråga om livsstil.

Sammantaget framstår det som att de uteblivna tydliga effekterna på besökarnas sociodemografiska sammansättning, i kombination med resultaten ovan kring perceptioner av kostnader för museibesök, tyder på att entréavgifter inte är att betrakta som ett primärt hinder utan ett sekundärt sådant.

4. Ökat deltagande – museernas besökssiffror

Tidigare utredningar och uppföljningar av fri entré-reformen har visat att införandet av fri entré leder till ett ökat antal besök på de museer som omfattas av reformen (Statens historiska museer 2003; Kulturrådet 2006; Kulturanalys 2022a). I dessa rapporter har man tittat på de 18 statliga museer som ingår i fri-entré-reformen.

Syftet med detta kapitel är därför att undersöka om samma förhållande gäller i ett vidare perspektiv i Sverige, bland andra museer som inför fri entré. Frågan som ställs i kapitlet är om införande av fri entré leder till att besökstalen ökar mer jämfört med andra museer.

Här analyseras en större datakälla från framtagandet av den officiella statistiken. Ambitionen med denna källa är att den ska täcka alla museer i Sverige. I praktiken finns en viss överrepresentation av större museer (som har en mer regelbunden rapportering) och museer med offentliga huvudmän bland de svarande. Samtidigt är de små museerna och de privata museerna fler.

Fri entré finns på många av landets museer. Under 2021 hade 37 procent av museerna helt fri entré för alla besökare hela året. Det finns dock också stora skillnader mellan olika kategorier av museer. En majoritet av de regionala och centrala museerna hade fri entré under 2021, 61 respektive 60 procent. En något mindre andel av de kommunala museerna hade helt fri entré, 50 procent. Bland övriga statliga museer och andra museer hade 24 procent helt fri entré och för övriga museer som omfattas av museilagen var andelen 21 procent (Kulturanalys 2022b, s. 25).

Data och metod

Data i detta kapitel består av det register av uppgifter som har byggts upp av Kulturanalys i anslutning till framtagandet av den officiella statistiken om museer. Dessa uppgifter kommer från en enkätundersökning med svenska museer som genomförs årligen. Enkäten skickas ut till ett stort antal museer. Sedan får de som uppfyller Kulturanalys definition av ett museum och kan särredovisa sin verksamhet besvara den fullständiga enkäten.

Ambitionen är att alla museer i Sverige ska ingå i undersökningen. Arbetet med att komplettera listan över museer pågår dock kontinuerligt. I analysen ingår även mindre museer, som annars inte ingår i den officiella statistiken på grund av väsentligt lägre svarsfrekvens (Kulturanalys 2022b, s. 13).

Till den här analysen har främst två uppgifter använts: förändring av entréavgiften samt den procentuella förändringen av antalet besök på museet från ett år till nästa. När vi pratar om besök menar vi i första hand anläggningsbesök, om museer inte har angivit anläggningsbesök används verksamhetsbesök. Detta eftersom frågan om anläggningsbesök besvaras av fler, och vi därmed kan få ett bredare underlag. För mer information om besökskategorierna och besöksräkningsmetoder, se bilaga I.

Variabeln om fri entré bygger på följande fråga och svarsalternativ:

Hade museet fri entré för vuxna under året?

1. Ja, för samtliga under året
2. Ja, men entréavgifter togs ut vid någon/några utställningar
3. Nej, men fri entré under någon dag/några timmar per vecka
4. Nej

Frågan ovan om fri entré har sedan tilldelats två värden där man antingen har fri entré, svarsalternativ 1–2, eller inte har fri entré, svarsalternativ 3–4. Baserat på denna nya tvådelade variabel har vår analysvariabel skapats, en variabel som anger om en förändring av entréavgiften har skett. Variabeln har fyra alternativ:

1. Från avgift till fri entré
2. Från fri entré till avgift
3. Ingen förändring, avgift
4. Ingen förändring, fri entré

För att analysera förändringen i besökstalen av att gå från entréavgift till fri entré skapades en observation av varje år-par för varje museum, för alla år i tidsserien från 2013–2019. Pandemiåren 2020–2021 har uteslutits ur analysen då många museer var stängda hela eller delar av året på grund av regeringens restriktioner och besökstalen därmed sjönk drastiskt. Varje observation består alltså av uppgifter från ett museum från två sammanhängande år. Ett museum kan alltså förekomma flera gånger i analysen. Endast år-par där ett museum har svarat på både förändring av entréavgiften och förändring av besöksantal används i analysen. När man tar bort år-paren där något svar saknas minskar antalet observationer i analysen med omkring hälften. Det finns således ett stort internt bortfall. Över lag finns det mer kontinuitet i större museers rapportering, så resultaten återspeglar alltså i första hand deras erfarenheter. Totalt ingår 2 395 observationer i analysen.

Resultat

Tabell 2 visar andelen observationer där ett museum från ett år till ett annat gick från att ha avgift till fri entré, från fri entré till avgift samt museer som inte haft någon förändring. I de flesta fall förekom ingen förändring, varken till eller från fri entré. Totalt sett rör det sig om omkring 90 procent av observationerna. Mönstret är snarlikt över åren. Endast i 6 procent av observationerna har ett museum infört fri entré någon gång. Störst andel av de gånger fri entré införts står övriga museer och museer med mindre än en årsarbetskraft för. Det är också de största museikategorierna (tabell 7, bilaga I).

Tabell 2. Förändring av entréavgift: Museer som gått från avgift till fri entré eller från fri entré till avgift och museer som inte förändrat sin avgift, procent.

År-par	Från avgift till fri entré	Från fri entré till avgift	Ingen förändring, avgift	Ingen förändring, fri entré	Totalt	Antal
2013–2014	5	5	50	41	100	398
2014–2015	0	1	58	41	100	417
2015–2016	7	2	53	38	100	352
2016–2017	10	7	44	39	100	423
2017–2018	8	4	42	45	100	426
2018–2019	6	7	41	46	100	379
Totalt	6	5	48	42	100	2 395

Besök ökar mer på museer som inför fri entré

Tabell 3 nedan visar att den procentuella ökningen under perioden 2013–2019 är störst för de museer som infört fri entré, 14 procent. I motsats är den procentuella ökningen lägst för museer som haft fri entré men infört entréavgift, 7 procent. För museer som inte gjort någon förändring till eller från fri entré är den genomsnittliga procentuella förändringen från ett år till ett annat 9 procent för museer med avgift och 12 procent för museer med fri entré.⁴

⁴ I diskussionerna om fri entré och besöksutvecklingen ställs ibland frågan om inte införandet av fri entré ofta sammanfaller med byten av besöksräkningsmetod, från manuell räkning eller registrering av besök i kassan, till automatiska system som kameror eller besöksräkningsmatta. Detta hänger samman med en farhåga att de automatiska systemen har en större tendens att överskatta besöken. Kulturanalys har inte genomfört någon genomgripande utvärdering av de olika besöksräkningsmetoderna. Däremot har vi sett att ett uteslutande av de fall där museerna har bytt metod från manuell till automatisk räkning inte förändrar resultaten i tabell 3 nämnvärt. Se även diskussionen i kapitel 3 om de museer som ingick i 2016 års reform.

Antalet besök ökar för samtliga fyra grupper. Det genomsnittliga museet i analysen ökade sina besökstäl med 10 procent. Detta är i enlighet med den officiella statistikens resultat att besöken generellt ökar över tid, om man bortser från pandemiåren 2020–2021 (Kulturanalys 2022b, s. 22).

Tabell 3. Genomsnittlig procentuell förändring av besök för museer som gått från avgift till fri entré eller från fri entré till avgift och museer som inte förändrat sin avgift.

Entré	Genomsnittlig procentuellförändring
Från avgift till fri entré	14
Från fri entré till avgift	7
Ingen förändring, avgift	9
Ingen förändring, fri entré	12
Totalt	10

Om man tittar på förändringen av besöksantal per museikategori (tabell 4) kan man se att den största ökningen återfinns bland de *centrala museerna*, där också de museer som varit en del i fri entré-reformen ingår. Ökningen är däremot tydligt mindre för regionala museer, och för kommunala museer är det rentav en minskning. En särskild genomgång visar att det rentav är lika vanligt med nedgångar, som uppgångar i besökstalen när sådana museer inför fri entré. Även bland övriga museer och museer med mindre än en årsarbetskraft är en ökning långt ifrån garanterad, även om det är det vanligaste utfallet. Det bör dock framhållas att för enskilda museikategorier är antalet fall relativt litet.

Tabell 4. Genomsnittlig procentuell förändring av besök för museer som gått från avgift till fri entré eller från fri entré till avgift och museer som inte förändrat sin avgift, per museikategori.

Museikategori	Från avgift till fri entré	Från fri entré till avgift	Ingen förändring, avgift	Ingen förändring, fri entré
Centrala museer	42	2	6	5
Övriga statliga museer	30	20	9	7
Regionala museer	12	-2	0	7
Kommunala museer	-6	18	10	13
Övriga museer*	23	5	8	16
Museer med mindre än en årsarbetskraft	7	3	12	13
Totalt	14	7	9	12

*I museikategorin *övriga museer* ingår kategorierna *övriga museer som omfattas av museilagen, andra museer* och *botaniska trädgårdar och arboretum*. Se bilaga 1 för mer information.

Att de centrala museerna har störst procentuell ökning skulle kunna bero på att de får ett stort utrymme i media i samband med att fri entré införs. De *centrala museerna* utgörs också främst av stora museer med mer resurser för till exempel marknadsföring än vad mindre museer har. De är också nästan uteslutande belägna i storstäderna vilket gör att de har ett större besöksunderlag.

Vidare var medianavgiften på de museer som tar ut avgift något högre på *centrala museer* jämfört med andra museikategorier (tabell 5). Införandet av fri entré var i den meningen en något större förändring på de centrala museerna än på andra museer med lägre entréavgift, och skulle därmed kunna vara en förklaring till den större ökningen i besök jämfört med andra museer.

Tabell 5. Medianavgift på museer som tog ut avgift 2014–2019 per museikategori, kronor.

Museikategori	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Centrala museer	90	95	77	103	123	145
Övriga statliga museer	60	75	73	70	80	80
Regionala museer	65	**	70	75	80	80
Kommunala museer	50	**	50	50	60	60
Övriga museer*	50	**	50	60	70	75
Museer med mindre än en årsarbetskraft	40	**	40	40	40	50
Totalt	50	90	50	50	50	60

* I museikategorin *övriga museer* ingår kategorierna *övriga museer som omfattas av museilagen, andra museer* och *botaniska trädgårdar och arboretum*. Se bilaga 1 för mer information.

** Frågan ställdes inte till dessa museer detta år.

Sammanfattning

- Den empiriska undersökningen visar att införandet av fri entré och att ha fri entré är associerat med en större procentuell ökning av besöksantalet på museer.
- Ökningen varierar dock en del mellan museer. Den genomsnittliga ökningen är betydligt mindre för regionala museer än för statliga museer. För kommunala museer är den rentav negativ. För regionala och kommunala museer är det lika vanligt med nedgångar som uppgångar i besökstalen vid införandet av fri entré. Även för övriga museer och museer med mindre än en årsarbetskraft finns mycket variation i utvecklingen vid införandet av fri entré.
- Anledningarna till denna variation har inte undersökts närmare. Tänkbara förklaringar kan till exempel vara att de centrala museerna har större marknadsföringsresurser och att de hade högre entréavgifter innan införandet.

5. Breddat deltagande – nationella kulturvaneundersökningar

I föregående avsnitt redovisades resultat om att fri entré på museer i allmänhet är associerat med en ökning av antalet besök. Detta syns även specifikt för de museer som omfattades av fri entré-reformen under 2016, då reformen infördes.

I anslutning till reformen fanns även en intention om att den skulle leda till ett breddat deltagande genom att nå museiovana personer och under-representerade grupper. Det fanns också en ambition om att i högre grad nå besökare i hela landet. I detta och nästa kapitel undersöks om reformen bidrog till att dessa ambitioner uppfylldes.

Som redovisades i kapitel 3 ökade besöken på museerna som omfattades av 2016 års fri entré-reform med drygt en miljon besök det år reformen infördes. Detta kan jämföras med den officiella statistikens uppskattning av den totala mängden museibesök samma år, 28,3 miljoner.⁵ Ökningen på museerna som ingick i fri entré-reformen utgjorde alltså 3,6 procent av det totala antalet museibesök det året.

Detta kapitel handlar om huruvida ökningen i besökstal också innebar en ökning av andelen invånare i landet som besöker museer. I detta kapitel redovisas resultat från en analys av de nationella kulturvaneundersökningarna, om hur andelen av den svenska befolkningen som går på museer i allmänhet utvecklades i anslutning till 2016 års fri entré-reform. En ökning av denna andel skulle utgöra en breddning av museipubliken i betydelsen att personer som inte

---

⁵ Se Kulturanalys (2022, tabell 17 i Excel-bilagan). Denna skattning innefattar enbart besök vid museer som ingår i den officiella statistiken. Den utesluter bland annat museer med mindre än en årsarbetskraft.

tidigare gick på museer började göra det som en följd av reformen. För att belysa ambitionen att nå besökare i hela landet jämför vi också utvecklingen i befolkningen som helhet jämfört med de som bor i och kring Stockholm. Detta fokus motiveras av att de flesta museer som omfattades av fri entré-reformen ligger där.

Data och metod

I detta kapitel analyseras de nationella kulturvaneundersökningar som Kulturanalys genomför i samarbete med SOM-institutet. Undersökningen genomförs varje år under hösten på ett slumpmässigt urval av svenska invånare i åldrarna 16–85 år. Kulturvanefrågorna har på senare år besvarats av cirka 1 500 respondenter per år och svarsfrekvensen har legat på ungefär 50 procent. För mer information om metodologin, se Falk, Sandelin och Weissenbilder (2022).

I analysen används två variabler: en variabel om museibesöksvanor och en variabel om hemkommun. Den första bygger på en fråga om hur ofta personen gått på museum de senaste 12 månaderna. Svartalternativen är följande:

1. Ingen gång
2. Någon gång under de senaste 12 månaderna
3. Någon gång i halvåret
4. Någon gång i kvartalet
5. Någon gång i månaden
6. Någon gång i veckan
7. Flera gånger i veckan

I analysen har dessa alternativ slagits samman till följande grupper:

- Inte alls under de senaste 12 mån (alternativ 1)
- Minst någon gång de senaste 12 mån (alternativ 2–7)
- Minst någon gång i halvåret de senaste 12 mån (alternativ 3–7)
- Minst någon gång i kvartalet de senaste 12 mån (alternativ 4–7)

I undersökningarna frågas alltså om museibesök i allmänhet, och inte specifikt om besök på de museer som omfattades av fri entré-reformen.

Den andra variabeln, hemkommun, används för att snäva in urvalet av respondenter så att vi kan se utvecklingen för personer som bor kring eller i Stockholm där de flesta av museerna som ingår i reformen ligger.

I analysen används undersökningarna från 2012–2019. Vi börjar 2012 för att få några års perspektiv på utvecklingen i befolkningens besöksvanor före reformen. I Kulturanalys kulturvanerapport kan man se att åren innan 2012 präglades av stabilitet i andelen som gått på museer minst någon gång det senaste året (Kulturanalys 2022c: 14). Åren efter 2019 utesluts då de präglades starkt av coronapandemin och mätningarna visar troligen andra saker än effekterna av fri entré-reformen. Frågan om museibesök ställdes inte 2014 och 2016.

I analysen har de som saknar svar på bara den enskilda frågan om museer (till skillnad från de som inte svarat på någon av frågorna om kulturvanor) kodats som icke-svar och utesluts ur analysen. Detta innebär att svarsfrekvensen minskade med ungefär en procentenhet per år.

Förutom den beskrivande statistik som redovisas i figurerna har regressionsanalys använts för att kontrollera om vissa skillnader och trender är statistiskt signifikanta. Resultaten av dessa analyser redovisas i löpande text.

På senare år har svarsfrekvenserna sjunkit i SOM-undersökningarna – en trend som återkommer bland nästan alla enkätundersökningar runt om i världen. Denna nedgång är ojämnt fördelad mellan olika delar av befolkningen (Markstedt 2012). Skattningarna i resultatdelen är därför viktade efter uppgifter från SCB om befolkningens fördelning efter åldersgrupper och utbildningsnivå (SCB 2022a). Sammanlagt har 21 viktningssgrupper använts genom att kombinera tre utbildningsnivåer med sju åldersgrupper.⁶ Vikten skapas sedan genom att den andel som gruppen utgör i befolkningen jämförs med samma grupps andel i undersökningarnas urval. Om andelen är mindre i urvalet blir vikten större, och vice versa.⁷ Viktningarna har inte ändrat resultaten i någon stor omfattning. Däremot avviker de ibland något från skattningar som har publicerats i Kulturanalys årliga kulturvanerapport (Kulturanalys 2022c: 13–16).

Resultat

I figurerna nedan visas utvecklingen i museivanor hos respondenterna inom fyra gradvis allt snävare grupper: hela befolkningen, boende i Stockholms län, boende i och kring Stockholm i kommuner med anslutning till tunnelbanenätet, samt enbart boende i Stockholms kommun.

Frågan om museivanor ställdes som sagt inte 2016, när reformen genomfördes. Det är i princip möjligt att det skedde en uppgång i andelen som besökte museer detta år, som sedan gick tillbaka 2017. Mot detta talar att den ökning i besök som skedde 2016 låg kvar under de närmast följande åren (Kulturanalys 2022a: 25–26 samt föregående kapitel). I tolkningen av resultaten kommer vi att bortse från den möjligheten och utgå ifrån att museivanorna 2016 var ungefär desamma som 2017.

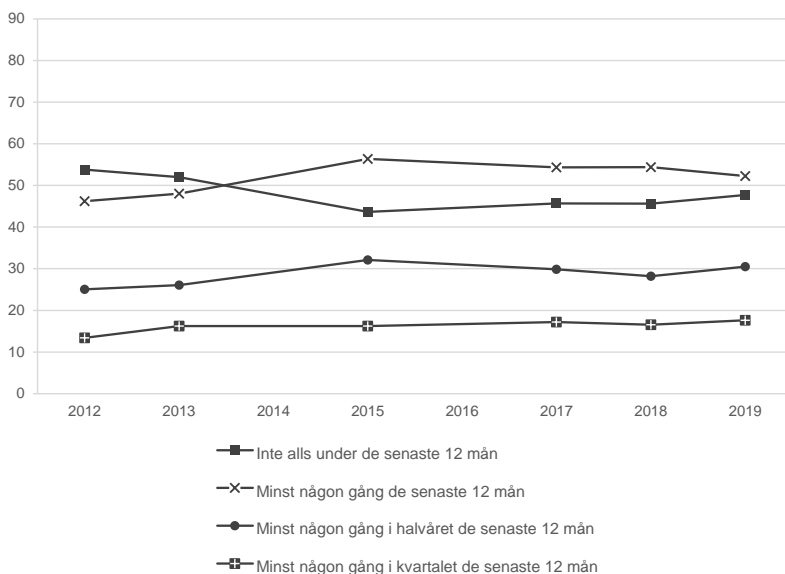
---

⁶ Utbildningsgrupperna är förgymnasial utbildning, gymnasial utbildning upp till 3 år och eftergymnasial utbildning. Åldersgrupperna är 16–19 år, 20–24 år, 25–29 år, 30–39 år, 40–49 år, 50–59 år och 60–85 år. Den finare indelningen bland yngre motiveras av att det är framför allt dessa grupper som svarar mer sällan (Markstedt 2012: 6–7).

⁷ Se även Vestin och Vulkan (2022: 11–12) som använder en liknande viktningssprocedur.

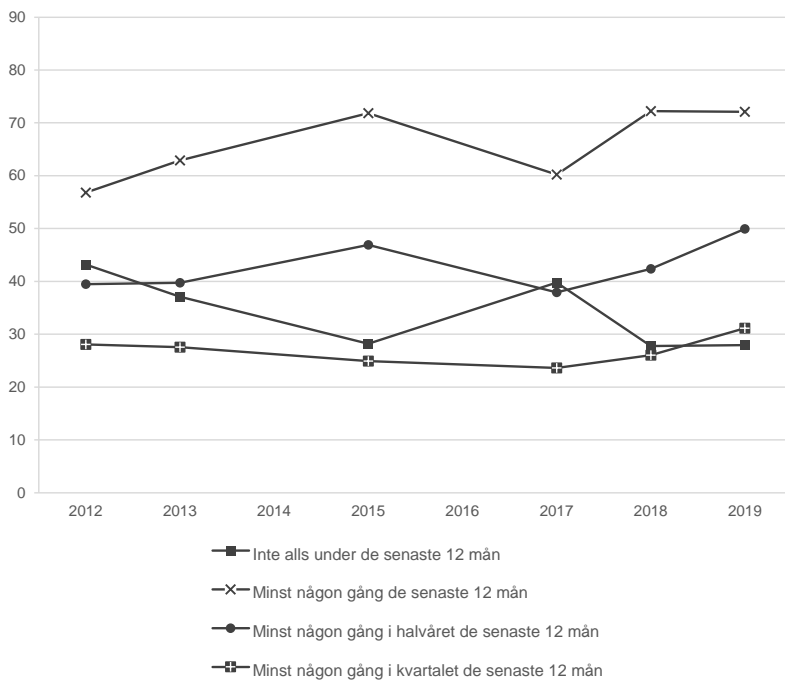
I figur 3 visas besöksvanorna i hela urvalet. Andelen som gick på museum minst någon gång det senaste året ökade kraftigt mellan 2013 och 2015 – åren före fri entré-reformen. Mellan 2015 och 2017, när reformen infördes, skedde dock ingen sådan ökning. I stället påbörjades en mindre nedåtgående trend som fortsatte under 2018 och 2019 (statistiskt signifikant). Grupperna som gick minst någon gång i halvåret eller minst någon gång i kvartalet hade också mindre uppåtgående trender under perioden 2012–2019 som helhet. Det mesta av dessa uppgångar skedde dock före 2016. Efter 2016 finns ingen uppåtgående trend som är statistiskt signifikant.

Figur 3. Museibesök bland respondenter i hela landet 2012–2019, procent.

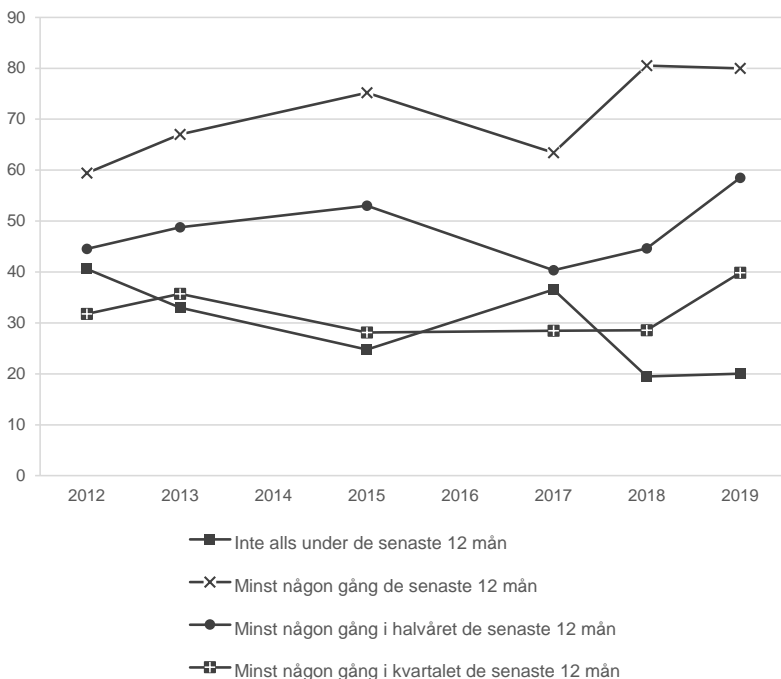
I figur 4 visas besöksvanorna bland respondenterna i Stockholms län. Här ser utvecklingen något annorlunda ut. Andelen som gick på museum någon gång det senaste året minskade kraftigt från 2015 till 2017 (och andelen som inte gick alls ökade kraftigt), men ökade igen 2018 och 2019. Andelen som gick på museum någon gång minskade alltså i anslutning till reformen. Andelen har sedan aldrig varit statistiskt signifikant högre efter reformens införande, än vad den var 2015.

Figur 4. Museibesök bland respondenter i Stockholms län 2012–2019, procent.

I figur 5 visas utvecklingen hos respondenter i Stockholms kommun och de kommuner som är anslutna till Stockholms tunnelbanenät. Även här syns en minskning av andelen som gått på museum minst någon gång det senaste året under 2017. Under 2018 och 2019 ligger skattningen av andelen något högre än före reformens införande. Denna skillnad är dock inte statistiskt signifikant.

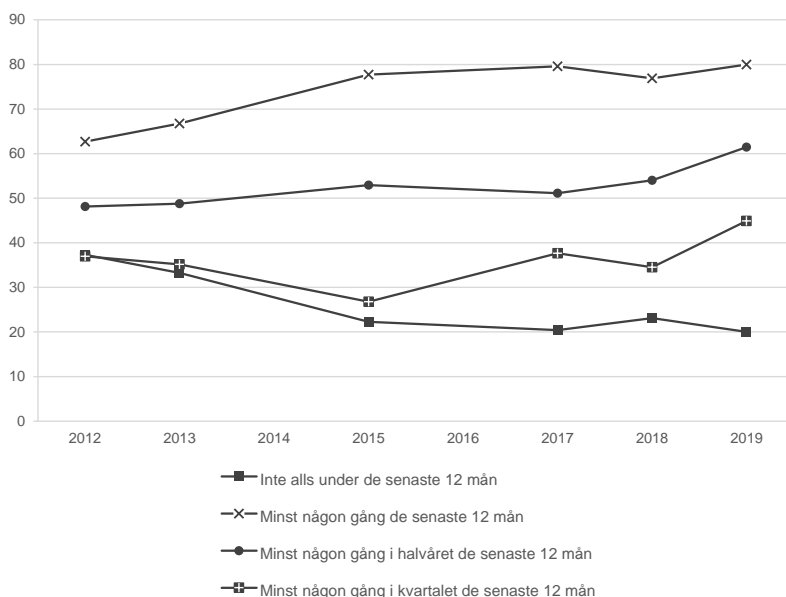
Figur 5. Museibesök bland respondenter i och kring Stockholm 2012–2019, procent.

Slutligen redovisas i figur 6 utvecklingen bland respondenter i Stockholms kommun. Här var andelen som gått på museum minst någon gång de senaste 12 månaderna i stort sett samma från 2015 (året före reformen) till 2019. Den minskning som kan observeras av denna grupp i Stockholms län och de kringliggande kommunerna syns alltså inte i Stockholms kommun. I Stockholms kommun har också andelen som går på museum oftare än en gång om året ökat. Gruppen som gick minst någon gång i halvåret ökade 2017–2019, ett par år efter reformens införande. Gruppen som gick minst någon gång i kvartalet ökade från 2015–2017 och sedan ytterligare fram till 2019. Dessa förändringar är statistiskt signifikanta. Liknande trender går att ana även bland respondenterna i länet (figur 4) och i de kringliggande kommunerna (figur 5), där grupperna som går minst en gång i halvåret eller

minst en gång i kvartalet ökat något. Där är dock kopplingen till reformen mindre klar, eftersom dessa grupper minskade tydligt mellan 2015 och 2017. Ökningarna är inte heller alltid statistiskt signifikanta, och de blir också märkbart svagare när man utesluter respondenterna som bor i Stockholms kommun från dessa analyser. Ökningen av de grupper som går minst en gång i halvåret eller minst en gång i kvartalet ser alltså ut att vara avgränsad till Stockholms kommun.

Figur 6. Museibesök bland respondenterna i Stockholms kommun 2012–2019, procent.

Resultaten ovan kan summeras så att 2016 års fri entré-reform inte har varit associerad med någon ökning av andelen som går på museum minst någon gång bland respondenter i landet som helhet, eller omvänt med någon minskning av andelen som inte går på museum alls. I Stockholms län gick gruppen som går minst någon gång rentav ned just efter införandet, men har sedan ökat igen till ungefär den nivå som rådde före införandet. Samma mönster finns i och kring Stockholm. I Stockholms kommun har denna andel

varit stabil under åren 2015–2019. Även om antalet respondenter börjar bli ganska litet vid denna avgränsning, talar här även stabiliteten från år till år för att ingen förändring har skett.

När vi tittar på grupperna som går oftare än någon gång, ser vi dock vissa skillnader mellan hela landet och Stockholms kommun. Andelen i Stockholms kommun som går på museer fler än en gång om året har ökat väsentligt. Som tydligast är denna ökning i gruppen som går minst en gång i kvartalet, och detta i relativt direkt anslutning till reformens införande (2017). Gruppen som går minst en gång i halvåret har också ökat, men inte lika starkt, och även med viss fördröjning jämfört med reformen (2018 och 2019).

Sammanfattning

- I den mån som fri entré-reformen påverkade besöksvanorna hos befolkningen gjorde den det bland de som bor i Stockholm, där de flesta av de museer som ingick i reformen ligger. Vi hittar alltså inga tecken på att reformen påverkade museibesöken i hela landet, vilket var ett av reformens syften.
- Därtill ser vi inga tydliga resultat som pekar mot att ökningen i antalet besök som redovisades i förra kapitlet skulle bero på att människor som inte tidigare gick på museer började besöka dem, ens bland de boende i och kring Stockholm.
- I stället syns den tydligaste ökningen i Stockholm bland den grupp som går minst någon gång i kvartalet. Detta pekar mot att ökningen framför allt bestod av personer som redan besökte museer åtminstone någon gång under året men nu började besöka dem oftare.

6. Breddat deltagande – museernas publikundersökningar

I detta kapitel redovisas en undersökning av en annan aspekt av breddat deltagande, nämligen den socio-demografiska sammansättningen av museibesöken. Som återgavs i kapitel 2 var en av regeringens förhoppningar med reformen att den skulle leda till att nya grupper av besökare hittade till museerna.

Syftet är att undersöka om reformen ledde till en större andel besök av personer från vissa grupper. De grupper som har analyserats är följande:

- Ovana besökare, i betydelsen att man inte besökt ett museum det senaste året.
- Personer utan eftergymnasial utbildning (analysen knyter här an till regeringens syfte att reformen skulle minska socio-ekonomisk ojämlikhet).
- Män, som är något underrepresenterade bland museibesökare.
- Äldre, som är underrepresenterade bland museibesökare.
- Personer från utanför länet och kommunen där museet ligger, (analysen knyter här an till syftet att reformen skulle leda till fler besökare från hela landet).

Underlaget består av de publikundersökningar som Kulturanalys samlade in på ett antal museer under åren 2012–2019 – företrädesvis de museer som ingick i fri entré-reformen. Med detta material gör vi en analys av utvecklingen av sammansättningen av besöken på dessa museer från före till efter reformens genomförande. Vi jämför också de museer som införde fri entré 2016 med ett mindre antal museer som inte gjorde det (i ett par fall hade dessa museer redan fri entré och fortsatte med det efter 2016).

Precis som i föregående kapitel är detta formellt sett inte någon stark metod för att exakt mäta den kausala effekten av reformen. Resultaten ger dock ramar till diskussionen om vilken effekt som är rimlig att tro på.

Data och metod

Kulturanalys och tidigare Statens kulturråd organiserade eller samordnade publikundersökningar på ett trettiotal museer under perioden 2009–2021. Materialet är komplicerat att använda eftersom undersökningarnas design har varierat genom åren. Under de första åren användes en design som kallades ”2+2”, där man genomförde intervjuer under två veckor i april–maj och två veckor i juli–augusti (se till exempel Kulturanalys 2014, s. 53). Efter 2015 ändrades detta förfarande till att i de flesta fall samla in intervjuer under hela året (Kulturanalys 2017: 15; Kulturanalys 2019a: 12). Mot slutet genomfördes alla undersökningar på detta sätt. Genomförandet av undersökningarna sköttes i hög grad av museerna själva. Antalet intervjuer skiljer sig avsevärt mellan museer, vilket tyder på att tiden som har kunnat avsättas till undersökningarna har varierat. Flera museer har bara gjort publikundersökningar under några få år, och få har gjort det under samtliga år. I analysen nedan ingår enbart de museer där vi har data från minst ett år både före och efter fri entré-reformen.

I denna rapport används undersökningar från 2012–2019. Åren innan 2012 ligger för långt ifrån 2016 års införande av fri entré för att kunna vara relevanta som jämförelsepunkt. Åren efter 2019 präglades starkt av coronapandemin med stora nedgångar i besökstalen (Kulturanalys 2022a).

Därtill har även ett betydande antal enskilda svarande uteslutits. För det första ingår bara de som har intervjuats i perioden april–maj eller juli–augusti. Detta eftersom man under de första åren gjorde intervjuer bara under de månaderna. Undersökningar där datum för intervjuerna saknas har också uteslutits, utom för 2012–2013 då alla intervjuer saknar datum, och vi utgår ifrån att de gjordes i ovan nämnda period. För det andra ingår bara svarande som är minst 18 år gamla. Kulturanalys tidigare rapporter refererar flera vittnesmål om att det har varit svårt att göra intervjuer med barn och unga, och gruppen torde

därför vara underrepresenterad i undersökningen (Kulturanalys 2015: 53; 2016:15; 2017: 15). För det tredje ingår bara svarande som uppgett att de bor i Sverige. Detta då regeringens målsättningar om breddat deltagande knappast gäller utländska turistbesök.

Resultaten representerar alltså museernas vuxna svenska besökare i april–maj och juli–augusti. Eftersom flera museer har relativt få svarande väljer vi att redovisa dem i en analys av samtliga museer som en helhet, snarare än varje museum för sig. I detta syfte har museerna i analysen viktats efter sina besökstal. Se Bilaga III för fler upplysningar om denna procedur. I bilaga III redovisas även antalet respondenter per museum och år som har ingått i analyserna, samt en del procenttal per museum.

I analysen används fem frågor: kön, ålder, utbildningsnivå, geografisk hemvist och hur många museibesök man gjort under den senaste tolv månadersperioden (besöksvanor). Samtliga frågor har funnits med i samtliga undersökningar, utom frågan om besöksvanor, som inte fanns med 2014. Därtill saknar Skansen helt svar på just frågan om besöksvanor före reformen. Därför är det museet inte med i analysen av den frågan.

Med ”Utanför kommunen” och ”Utanför länet” avses svarande som uppgett att de bor utanför kommunen respektive länet där museet är beläget, men i Sverige. Med ”Äldre” avses de som angett att de är 65 år eller äldre. Med ”Ej eftergymnasial utbildning” avses de som på frågan om utbildning svarat att de har ”Grundskola eller kortare” eller ”Gymnasieskola”. Det tredje svarsalternativet på frågan om utbildningsnivå har varierat något över tid. Alternativet har hela tiden innehållit orden ”Eftergymnasial utbildning”. Mellan 2012 och 2016 precisades detta i många museers undersökningar till att utbildningen skulle ha varit treårig. Från 2017 och framåt anges konsekvent att utbildningen ska ha varit minst tvåårig. Denna förändring av skalan skapar vissa problem i analysen, eftersom gruppen ”Ej eftergymnasial utbildning” därmed blir mindre. Vi återkommer till vilka konsekvenser detta får för möjligheterna att dra slutsatser i resultatredovisningen. Med ”Ovana besökare” åsyftas de besökare som svarat att de under de senaste 12 månaderna inte gjort något annat museibesök. För samtliga frågor har svar av typen ”Annat” eller ”Vill ej uppgä” uteslutits ur analysen. Dessa svar är mycket få.

I analysen kommer vi framför allt att jämföra situationen på museerna före (2012–2015) och efter (2016–2019) reformen. Åren slås samman på detta sätt för att minska osäkerheten i skattningarna. Det blir dock en naturlig följdfråga om utvecklingen från före till efter drivs av något enskilt år, vilket kan spela roll för hur rimligt det är att tolka förändringen som en följd av reformen. Därför har vi även undersökt utvecklingen från år till år. Dessa resultat refereras till nedan som ”den årsuppdelade tidsserien”. De redovisas i figurer i bilaga III.

Diskussionen av resultaten kommer även att vara uppbyggd kring en jämförelse mellan de museer som ingick i reformen, och en grupp andra museer som också gjorde publikundersökningar i samarbete med Kulturanalys, men som redan hade eller ej införde fri entré 2016. Dessa grupper bör dock inte betraktas som fullt ut motsvarigheter till experimentgrupp respektive kontrollgrupp i ett kontrollerat experiment. Museerna har inte hamnat i sin respektive grupp på något slumpmässigt sätt, och gruppen utan förändring är väsentligt mindre. Detta gör skattningarna för den gruppen mer känsliga för resultaten för enskilda museer. Vi återkommer till vilken betydelse detta har i diskussionen av specifika resultat.

Resultat

I figur 7 redovisas andelen besök av ovana besökare, besökare utan högskoleutbildning samt män före (2012–2015) och efter (2016–2019) införandet av fri entré. Redovisningen är också uppdelad på de museer som införde fri entré (”Fri entré”) och de som antingen inte införde fri entré eller redan hade det (”Oförändrat”).⁸

---

⁸ I ”Förändring” ingår följande museer: ArkDes/Moderna museet Stockholm (samma undersökning), Armémuseum, Ekonomiska museet (tidigare Kungl. myntkabinettet), Etnografiska museet, Flygvapenmuseum, Hallwylska museet, Historiska museet, Livrustkammaren, Marinmuseum, Medelhavsmuseet, Moderna museet Malmö, Naturhistoriska riksmuseet, Sjöhistoriska museet, Skoklosters slott,

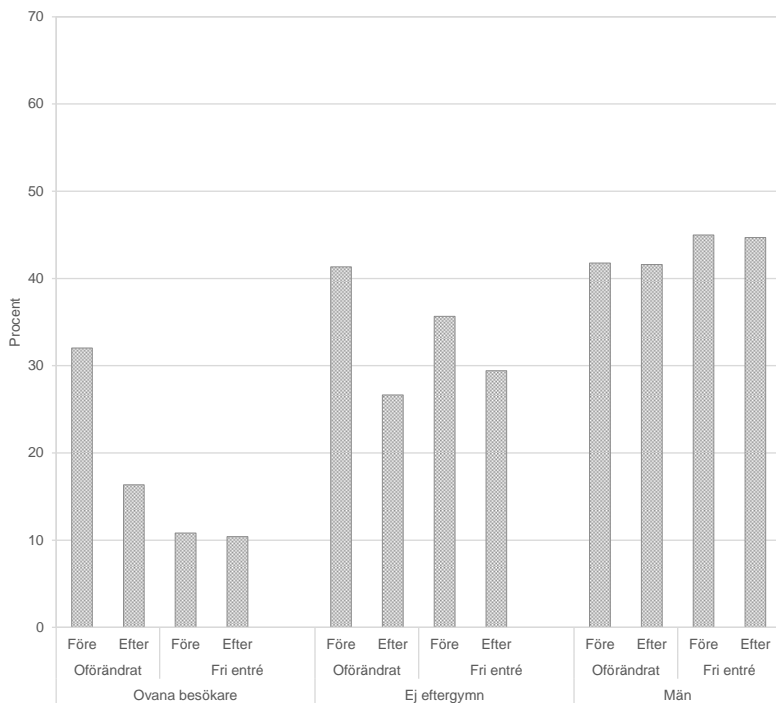
När det gäller ovana besökare har det inte skett någon statistiskt signifikant förändring bland de museer som införde fri entré. I den oförändrade gruppen är finns en tydlig nedgång i denna andel. Det senare resultatet bör dock inte leda till slutsatsen att reformen hade en tillbakahållande effekt på en generell nedgång i andelen ovana museibesökare. Denna minskning drivs nämligen uteslutande av ett enskilt museum, Vasamuseet. Om Vasamuseet utesluts ur analysen förändras denna nedgång på 16 procentenheter, till en uppgång på 5 procentenheter (se figur 17, bilaga III).

Det kan diskuteras om det är korrekt att förvänta sig att reformen skulle öka andelen ovana besökare upp till fyra år efteråt, eftersom ovana besökare med detta sätt att mäta blir vana besökare om de går på museum igen inom ett år. En genomgång av den årsupplade tidsserien visar dock att inte heller reformens första år innebar någon ökning av andelen ovana besökare (se figur 9 i bilaga III). Däremot framstår det i ljuset av den årsupplade tidsserien som mer osäkert om det faktiskt ägde rum någon nedgång för andelen ovana besökare efter reformen för de museer som var oförändrade. Den högre andelen före reformen kom sig nämligen av en ökning av andelen ovana besökare under 2015. Detta mönster finns i viss mån även för museerna som införde fri entré.

Världskulturmuseet och Östasiatiska museet. I ”Ej förändring” ingår följande museer: Arbetets museum, Forum för levande historia, Nordiska museet, Prins Eugens Waldemarsudde, Scenkonstmuseet, Skansen, Tekniska museet, Thielska galleriet, Tumba Bruksmuseum och Vasamuseet.

Figur 7. Andel besök av ovana besökare, besökare utan eftergymnasial utbildning och män, före och efter införandet av fri entré, procent.

Nedgången för andelen besök av personer utan eftergymnasial utbildning är tydlig. I gruppen som infört fri entré minskade denna andel med ungefär 6 procentenheter, från 36 till 30 procent. Minskningen var ännu större i den oförändrade gruppen, där den var på 15 procentenheter, från 41 till 26 procent.⁹

⁹ Även här spelar Vasamuseet en tung roll i skattningen i gruppen "Ej förändring", men i detta fall blir andelen besök utan högskoleutbildning högre om man utesluter detta museum i analysen (se figur 17 i Bilaga III). Resultatet att minskningen av andelen besök av ej högskoleutbildade var lägre på museerna som införde fri entré är alltså robust. Se även figur 10 i bilaga III.

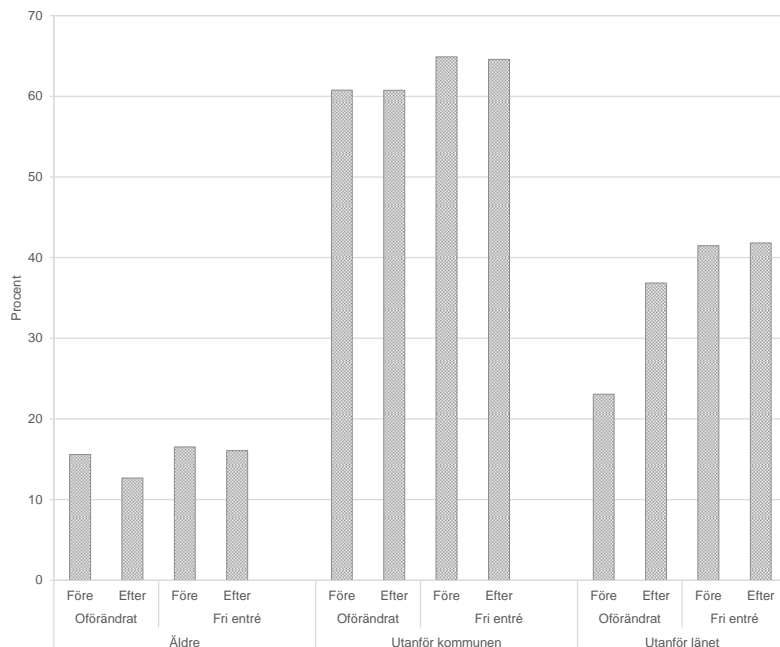
Detta resultat är dock särskilt osäkert, eftersom svarsalternativen ändrades 2017, så att gränsen för att hamna i gruppen med eftergymnasial utbildning sattes lägre, så att gruppen utan eftergymnasial utbildning blev mindre. Ett utdrag ur SCB:s register över befolkningens utbildningsnivå (LISA) visar att en sådan förändring minskar gruppen utan eftergymnasial utbildning i den vuxna befolkningen som helhet med cirka 8 procentenheter. Till detta kommer trenden att andelen personer utan eftergymnasial utbildning minskar över tid. Mellan 2012 och 2019 ökade andelen av befolkningen över 16 år med minst treårig eftergymnasial utbildning från 19 till 23 procent, och i Stockholm från 33 till 37 procent (egen bearbetning av SCB 2022). Detta reser frågan om minskningen uteslutande är en följd av mätningförändringen, och om den verkliga utvecklingen kanske rentav är positiv. Här går det dock att notera att 2016, det första året efter reformen, syntes inte till någon betydande ökning jämfört med 2015, trots att frågan var densamma som före reformen (se figur 10 i bilaga III). Sammantaget går det inte definitivt att säga om det var en upp- eller en nedgång, men en stor rörelse framstår som osannolik.

När det gäller män har andelen besök inte förändrats nämnvärt från före till efter, vare sig på museerna som infört fri entré eller på de oförändrade. Denna stabilitet i skattingarna finns för fri entré-gruppen även när man tittar på den årsuppdelade tidsserien (figur 11 i bilaga III). För de oförändrade är den tydligt högre just precis före och precis efter reformen (2015 och 2016). Detta resultat handlar dock framför allt återigen om fallet Vasamuseet. När detta tas bort ur analyserna ser även den gruppens utveckling jämn ut (se figur 17 i Bilaga III).

I figur 8 visas utvecklingen för besök av äldre och för besök av personer som bor utanför kommunen eller regionen där museet ligger. För de äldre finns ingen statistiskt signifikant förändring i fri entré-gruppen. Däremot en viss nedgång från före reformen till efter för de oförändrade. Denna nedgång är dock bunden till några få museer, och blir inte alltid kvar när vissa museer, bland annat Vasamuseet, utesluts ur analysen (se Bilaga III, figur 12 och 17).

Inte heller för grupperna baserade på geografisk hemvist syns någon statistiskt signifikant förändring för museerna som införde fri entré. För de som inte förändrade sin entréavgift finns det inte någon förändring av andelen som kommer från utanför kommunen. Däremot har andelen som kommer från utanför länet ökat tydligt. I den årsuppdelade tidsserien varierar dock de oförändrade betydligt för enskilda år, för både kommun och län. Återigen är det åren precis före och precis efter reformen som uppvisar högre värden. Den högre andelen efter reformen fanns framför allt året efter införandet. Övriga år låg andelen ungefär lika högt som före reformen. Ökningen försvinner och övergår rentav i en nedgång när Vasamuseet utesluts ur analysen (se figur 17 i bilaga III). Vi betraktar därför denna förändring som osäker. För fri entrégruppen visar robusthetsanalysen att Marinmuseum spelar en relativt stor roll för skattningen av andelen besök från personer utanför länet. Denna roll är dock stor både före och efter införandet av reformen, och uteslutandet av Marinmuseum ändrar inte resultatet att det inte finns någon statistiskt signifikant skillnad i andelen besök av personer från utanför länet före och efter reformen.

Figur 8. Andel besök av 65 år och äldre, boende utanför kommunen respektive länet där museet ligger, före och efter införandet av fri entré, procent.

De ovan redovisade resultaten står sig även i flera alternativa specifikationer av analysen. Även om vi bara inkluderar data från de år där ett museum har rapporterat minst 30 observationer, eller bara inkluderar de museer som har gjort undersökningar under minst fem av åren under perioden 2012–2019, blir resultaten desamma (se Bilaga III, figur 13 och 14), eller tittar på enskilda år var för sig. Även när vi enbart inkluderar de museer med fri entré som faktiskt rapporterade en betydande ökning i antalet besök förblir huvudmönstren i resultaten sig lika.¹⁰

¹⁰ Se Bilaga III, figur 18. I den analysen ingick Armémuseum, Ekonomiska museet, Etnografiska museet, Flygvapenmuseum, Hallwylska museet, Historiska museet,

Sammanfattning

- Fri entré-reformen genomfördes med förhoppningar om att den socio-ekonomiska sammansättningen bland museibesökarna skulle bli mer lik befolkningen i allmänhet. Därför analyserar vi i detta kapitel utvecklingen av andelen besök av ett antal grupper som enligt dessa förhoppningar skulle öka och därmed komma närmare genomsnittet bland invånarna.
- Ingen av grupperna ovana museibesökare, äldre, män, boende utanför kommunen och boende utanför länet har ökat sin andel av museibesöken efter reformen.
- Det kan diskuteras om det egentligen finns skäl att förvänta sig att gruppen ovana besökare ska öka på sikt. Det finns emellertid inte heller några tecken på någon ökning i direkt anslutning till reformen (från 2015 till 2016).
- Bland gruppen utan eftergymnasial utbildning är resultaten mer osäkra, på grund av förändringar i svarsalternativen över tid. Det framstår dock även här som osannolikt att det skett någon större förändring.
- Dessa resultat står sig under flera olika specifikationer av vilka data som ingår i analysen. Redovisning av dessa finns i bilaga III och kommenteras ovan.

Livrustkammaren, Marinmuseum, Medelhavsmuseet, Naturhistoriska riksmuseet, Skoklosters slott, Världskulturmuseet, Östasiatiska museet. Samtliga rapporterade en ökning av besöken med minst 20 procent mellan 2015 och 2016. Flera av dem rapporterade en ökning med mer än 80 procent.

7. Kulturanalys bedömning

Fri entré-reformen hade flera olika syften. Ett var att öka medborgarnas tillgång till det gemensamma kulturarvet. Ett annat syfte var att öka och bredda det kulturella deltagandet genom fler besök på museerna, och att man skulle nå nya grupper av besökare, såsom museiovana, underrepresenterade grupper och besökare från hela landet.

I rapporten har vi diskuterat tidigare kunskap och gjort egna analyser av tre frågor: Leder fri entré till fler museibesök, till att gruppen museibesökare blir större, och till att den socio-demografiska sammansättningen av gruppen museibesökare förändras? Huvudslutsatserna från dessa analyser är att fri entré leder till fler museibesök, att fri entré inte i någon större omfattning leder till att fler personer besöker museerna, och att fri entré inte förändrar museibesökens socio-demografiska sammansättning. Fri entré har lett till ökat, men knappast till breddat deltagande. I detta avslutande kapitel summerar vi resultaten och diskuterar dem mot bakgrund av den tidigare kunskapen. Vi avslutar kapitlet med en diskussion om vilka lärdomar som kan tas med till framtiden.

Fri entré leder till fler besök

Det finns ett samband mellan att införa fri entré och att besökstalen på museet ökar. Museer som övergår till fri entré, oavsett om de ingick i fri entré-reform eller ej, ökar sina besökstal i anslutning till detta procentuellt sett mer än under år där ingen sådan förändring skedde. Skillnaderna uppgår till 14 procent för år då ett museum inför fri entré, jämfört med 10 procent ett genomsnittligt år.

Samtidigt finns en del variation i uppgången mellan olika museikategorier. För icke-statliga museer framstår det som långtifrån garanterat att införandet av fri entré följs av en uppgång i besökstalen.

Ökningen för de museer som ingick i 2016 års fri entré-reform var dock betydligt större än 14 procent. Det sammanlagda antalet besök vid dessa museer ökade med runt 50 procent, eller en miljon besök, mellan 2015 och 2016.

Liknande resultat har även nåtts i studier av andra länder. Utifrån dessa resultat drar vi slutsatsen att införande av fri entré på museer över lag leder till ökat deltagande.

Fri entré har begränsad effekt på antalet besökare

När det gäller frågan om fri entré leder till fler besökare är det svaret mer osäkert. På detta område är det empiriska underlaget inte idealt, men de resultat som finns pekar i riktningen att ökningen i besökstalen framför allt handlade om att besökare som redan besökte museer började gå fler gånger.

I anslutning till reformen syns ingen ökning av andelen museibesökare (på museer i allmänhet) bland invånarna i landet som helhet, eller ens bland befolkningen i Stockholms kommun, där de flesta museerna ligger. I den mån man kan se någon ökning av någon grupp i denna period, är det de invånare i Stockholm som går på museum någon gång i kvartalet eller oftare.

Här kan även publikundersökningarna användas för att ge lite mer precision åt svaret, med hjälp av följande räkneövning. I publikundersökningarna är andelen besök av ovana besökare i anslutning till reformens införande stabil. Då ”ovana besökare” här betyder ”har inte besökt något museum under de senaste 12 månaderna”, kan vi också förutsätta att dessa besök är gjorda av unika personer (eftersom de vid nästa besök blir en van besökare). Ökningen i antalet ovana besökare stod alltså i proportion till ökningen av antalet besök. Den totala ökningen av besöken vid införandet uppgick till ungefär en miljon. Andelen ovana besökare i publikundersökningarna var cirka 10 procent. Om hela ökningen var en följd av införandet av fri entré, och om de ovana besökarna ökade i proportion till antalet besök resulterade reformen i ungefär ytterligare 100 000 nya besökare per år.

Då 100 000 besökare är ungefär en procent av den svenska befolkningen, går detta resultat väl ihop med kulturvaneundersökningarna. Andelen av befolkningen som besöker museer kan ha ökat något, men en ökning på en procent är för liten för att registreras av kulturvaneundersökningarna (för att klara det skulle den ha behövt ett större antal svarande).

Det bör dock noteras att denna beräkning är mycket generös mot reformen, då den förutsätter att hela ökningen vid införandet av fri entré var en effekt av reformen. Se kapitel 3 för en diskussion om problemen med detta antagande. Syftet med detta resonemang är framför allt att visa att ökningen av nya besökare troligen inte var större än så.

Fri entré förändrar inte besökens sammansättning

För det andra pekar våra resultat mot att andelen besök av olika underrepresenterade grupper i de flesta avseenden varit stabil. Det syns ingen förändring av andelen besök av de underrepresenterade grupperna ej högskoleutbildade, äldre och män, och inte heller någon ökning av besök från personer utanför länet eller kommunen där museet ligger. Utvecklingen för gruppen som ej har eftergymnasial utbildning är mer osäker, men även i det fallet är någon större förändring tämligen osannolik. Den socio-demografiska sammansättningen i besöken har med andra ord i bästa fall varit oförändrad.

Besökarnas socio-demografiska sammansättning har alltså av allt att döma inte förändrats, i någons större omfattning. Å andra sidan innebär en stabil andel för dessa grupper (ovana besökare, män, äldre och boende utanför kommunen och länet) att antal besök av underrepresenterade grupper har ökat proportionerligt med besöksgruppen som helhet. I den meningen kom alltså reformen även dessa grupper till del.

I kapitel 3 om tidigare kunskap nämndes att andra undersökningar av specifika museer har rapporterat att deltagandet där har breddats på ett tydligare sätt än våra mer generella resultat pekar mot. Detta har även rapporterats i en del vittnesmål från museipersonal. Frågan är då hur dessa

olika resultat ska förstås i relation till varandra? När det gäller andra undersökningar vill vi understryka att våra resultat om breddat deltagande gäller utvecklingen på de ingående museerna som en grupp. Detta utesluter inte att enskilda museer kan ha haft en annan utveckling. När det gäller personalens vittnesmål är det förvisso så att personalen befinner sig närmare den konkreta verksamheten. Det är dock också sant att enkätundersökningar många gånger ger en bättre bild av större sammanhang som en enskild person inte kan överblicka.

Framtiden för fri entré

Fri entré-reformen för de statliga museerna har just avskaffats. För den händelse att denna policy skulle bli aktuell igen, och med tanke på att många andra museer i Sverige alltså tillämpar fri entré, vill vi nämna några saker som kan vara bra att ha i åtanke. Det rör sig dels om råd till policyutvecklare på området, dels om lärdomar för den framtida kunskapsutvecklingen.

Resultaten i denna rapport ger inget tydligt stöd för att reformen har bidragit till ett breddat deltagande i kulturlivet. Samtidigt kan det också finnas andra motiv för fri entré. När den första fri entré-reformen genomfördes nämndes också en tanke museer som en form av public service som på samma sätt som bibliotek ska ge alla tillgång till kulturarvet. Denna idé är inte direkt sammankopplad med ett visst utfall i besöksmönstren.

Varför bidrog då inte reformen i större utsträckning till ett breddat deltagande? Någon undersökning av orsakerna till detta har inte gjorts i denna rapport. Några resonemang mot bakgrund av tidigare kunskap kan dock föras.

För det första observerar vi att Riksrevisionens (2019) rapport menar att museerna fick otillräcklig ekonomisk kompensation i relation till reformens mål. Många av de problem som diskuteras i Riksrevisionens rapport tycks dock ha uppstått just för att reformen faktiskt hade effekt på besöksantalet. Frågan är då hur detta förklarar varför reformen inte hade någon större effekt på breddningen av deltagandet. Eventuellt kan det ha varit så att andra åtgärder för breddat deltagande uteblev, då mer resurser gick åt till att hantera

den större mängden besök. Detta resonemang bygger på tanken att fri entré i sig inte leder till breddat deltagande, utan måste kombineras med andra insatser. Denna hypotes tycks aldrig ha undersökts mer systematiskt i forskningen, men framstår som ett möjligt spår att tänka vidare kring.

För det andra framkommer också i Riksrevisionens rapport (2019, s. 39) att museerna har tolkat regeringens mål om att nå nya besökare på olika sätt. Här kan alltså finnas utrymme för precisering av uppdraget, gällande vilka grupper det är man vill nå. Med tydligare instruktioner torde museerna ha bättre förutsättningar att använda fri entré för att nå nya grupper.

För det tredje kan det nämnas att fri entré, så som reformen utformades i praktiken, ofta kom att gälla enbart museernas basutställningar. En del forskare och tidigare rapporter pekar på lanserandet av nya utställningar och programverksamhet som viktiga faktorer för att nå nya besökare. Möjligen hade inkludering av specialutställningar i den fria entrén kunnat ge en bättre effekt.

Till sist kan det vara värt att fundera över konsekvenserna av att så många av museerna som ingick i reformen ligger i centrala Stockholm. Detta innebär att till exempel gruppen högskoleutbildade redan från början var överrepresenterad i dessa museers närhet, jämfört med befolkningen som helhet. Stockholm var dessutom redan ett område där andelen som går på museer minst en gång om året är betydligt högre än i landet som helhet – uppemot 80 procent (se figur 1 och figur 4 ovan). Möjligheterna att nå museiovana och nya grupper var alltså begränsade redan i utgångsläget, eftersom det fanns få sådana i museernas närområde. Det skulle kunna vara värt att fundera på om en liknande reform kan rikta sig till andra museer på fler ställen i landet, till exempel att man lägger större fokus på statliga museer utanför Stockholm, eller ger ett extra stöd till läns museerna. Detta innebär att syftet att nå nya besökare får vägas mot syftet att tillgängliggöra just det kulturarv som finns på de statliga museerna.

Under arbetet med denna utvärdering har det många gånger framstått som att en större undersökning riktad till ett urval av hela befolkningen på många sätt skulle ha varit mer värdefull för att utvärdera reformen, jämfört med publikundersökningar. Frågorna i en sådan undersökning skulle i så fall ha handlat specifikt om de museer som ingår i reformen, snarare än om museer i allmänhet. Ett sådant upplägg skulle göra det lättare att analysera besökare, snarare än besök, dvs. skilja mellan om besöksutvecklingen beror på fler besökare eller att en del går fler gånger. Det skulle även bli lättare att jämföra besökargruppen med befolkningen som helhet. En sådan undersökning skulle behöva genomföras både före och efter reformens införande och ha ett stort urval, men skulle kanske ändå spara resurser, eftersom publikundersökningar även de kostar en del.

Som nämndes ovan kan det såklart finnas enskilda fall som avviker från det generella mönstret, där reformen faktiskt har lett till ett breddat deltagande. Dessa erfarenheter kan undersökas mer fördjupat i fallstudier, för att få en klarare bild av vilka faktorer som interagerade med fri entré-reformen för att ge ett mer lyckat resultat.

En mer allmän fråga i sammanhanget är hur stort hinder för deltagande entréavgifterna egentligen är, givet de nivåer av betalningsförmåga och intresse som finns ute i samhället. Reformen tycks bygga på en idé om att det finns ett betydande antal personer i de underrepresenterade grupperna som är intresserade av att gå på museer men anser att det är för dyrt. Denna grupp tycks dock inte ha ringats in eller undersökts närmare inom utvärderingarna eller i forskningen. Även mer generellt torde det vara av intresse för utredare och policyutvecklare att få grepp om hur relationen ser ut mellan intresse, kostnader och deltagande i aktiviteter på kulturområdet. Detta gäller såväl hur relationen mellan dessa variabler ser ut för den enskilde, som hur stor gruppen som är intresserad men anser att det är för dyrt egentligen är. En kartläggning av den gruppen skulle förmodligen vara användbar för att redan på förhand bedöma potentialen i denna typ av reformer.

Referenser

Bak, Lene, Madsen, Anne Sophie, Henrichsen, Bettina och Trolborg, Søren. (2012). *Danskernes KULTURvaner 2012*. København: Opinion og Pluss Leadership for Kulturministeriet.

Budgetproposition 2022/23:1. Udgiftsområde 17 – Kultur, medier, trossamfund og fritid.

Budgetproposition 2019/20:1. Udgiftsområde 17 – Kultur, medier, trossamfund og fritid.

Budgetproposition 2016/17:1. Udgiftsområde 17 – Kultur, medier, trossamfund og fritid.

Budgetproposition 2015/16:1. Udgiftsområde 17 – Kultur, medier, trossamfund og fritid.

Budgetproposition 2014/15:1. Udgiftsområde 17 – Kultur, medier, trossamfund og fritid.

Budgetproposition 2002/03:1. Udgiftsområde 17 – Kultur, medier, trossamfund og fritid.

Cellini, Roberto och Cuccia, Tiziana (2018). How free admittance affects charged visits to museums: An analysis of the Italian case. *Oxford Economic Papers*, Vol. 70, No 3 sid. 680–698.

Cowell, Ben (2007). Measuring the Impact of Free Admission. *Cultural Trends*, Vol. 16, No 3 sid. 203–224.

- DC Research. 2016. *Taking Charge – Evaluating the Evidence. The Impact of Charging or not for Admissions on Museums (Final Report)*. Leicester. <https://www.aim-museums.co.uk/wp-content/uploads/2017/04/Final-Report-Taking-Charge-%E2%80%93-Evaluating-the-Evidence-The-Impact-of-Charging-or-Not-for-Admissions-on-Museums.pdf>
- Department for Digital, Culture, Media and Sport. (2018). *Taking Part Survey: England Adult Report 2017/2018*. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/740242/180911_Taking_Part_Adult_Annual_Report_-_Revised.pdf
- Eidelman, Jacqueline och Céroux, Benoît. (2009). Free Entry to Museums and Historical Monuments in France: Some Visitor Statistics. *Culture Études*, Vol. 2, No 2 sid 1–23.
- Europeiska kommissionen. 2013. *Special Eurobarometer 399, Cultural access and participation. Summary*. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1115>
- Falk, Elisabeth, Sandelin, Frida och Weissenbilder, Marcus 2022. *Den nationella SOM-undersökningen 2021 – En metodöversikt*. Göteborg: SOM-institutet. <https://www.gu.se/sites/default/files/2022-03/3.%20Metodrapport%20Riks%202021.pdf>
- Institut für Museumsforschung (red.) 2019. *Freier Eintritt, Ermäßigungen und Eintrittspreise der Museen in Deutschland*. Mitteilungen und Berichte aus dem Institut für Museumsforschung, nr. 54. Berlin: Institut für Museumsforschung.
- Kirchberg, Volker (1998). Entrance Fees as a Subjective Barrier to Visiting Museums. *Journal of Cultural Economics*, Vol. 22, No 1 sid. 1–13.

- Kliment, Tibor (2019). *Der freie Eintritt im Museum: Auswirkungen auf die Publikumsengewinnung, Einnahmen und umgebenden Museen im Kontext des Humboldt Forum Berlin*. Mitteilungen und Berichte aus dem Institut für Museumsforschung, nr. 55. Berlin: Institut für Museumsforschung.
- Lampi, Elina och Orth, Mathilda (2009). Who visits the museums? A comparison between stated preferences and observed effects of entrance fees. *Kyklos*, Vol. 62, No 1 sid. 85–102.
- Statens historiska museer. 2003. *Fri entré. Slutredovisning av utfall av försöksverksamhet vid Statens historiska museer våren 2002*. Stockholm: Statens historiska museer.
- Kulturrådet. 2006. *Fri entré till museer. En utvärdering av frientréreformen*. Stockholm: Statens kulturråd.
- Markstedt, Elias 2012. *Representativitet och viktning. Riks-SOM som en spegel av det svenska samhället 1986–2011*. SOM-rapport 2012:30. Göteborg: SOM-institutet.
- Martin, Andy 2003. *The impact of free entry to museums. Cultural Trends*, Vol. 47, No 12 sid. 1–12.
- Ministerio de Cultura y Deporte. (2022). *Encuesta de hábitos y práctica culturales 2021-2022*. Madrid: Ministerio de Cultura y Deporte. <https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:f2932131-e501-4da6-b5f4-6387044916cf/encuesta-de-habitos-y-practicas-culturales-2021-2022.pdf>
- Ministry for Culture and Heritage. (2003). *A Measure of Culture: Cultural experiences and cultural spending in New Zealand*. Wellington: Statistics New Zealand.

- Museums, Libraries and Archives Council. (2004). *Visitors to Museums and Galleries*. London: Museums, Libraries and Archives Council.
<https://mlanorthwest.org.uk/assets/documents/10000081Visitorstomu-seumsandgalleries.pdf>
- Myndigheten för kulturanalys. 2014. *Besöksutveckling för de centrala museerna, Forum för levande historia och Riksantikvarieämbetets besöksmål 2013*. Stockholm: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys. 2017. *Besöksutveckling för de centrala museerna 2016*. Stockholm: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys. 2019a. *Besöksutveckling för de centrala museerna 2018*. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys. 2019b. *Kulturvanor i Sverige 1989–2018*. Kulturfakta 2019:2. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys. 2020. *Kulturvanor i Sverige 2019*. Kulturfakta 2020:4. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys. 2021. *Kulturvanor i Sverige 2020*. Kulturfakta 2021:2. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys. 2022a. *Besöksutveckling för de centrala museerna 2021*. Kulturfakta 2022:1. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys. 2022b. *Museer 2021*. Kulturfakta 2022:2. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys. 2022c. *Kulturvanor 2021*. Kulturfakta 2022:3. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
- Riksantikvarieämbetet. 2017. *Att vidga sin publik handlar om att vidga sig själv*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

- Riksrevisionen. 2019. *Fri entré till statliga museer*. RIR 2019:39.
Stockholm: Riksrevisionen.
- SCB 2022a. Befolkning 16–95+ år efter region, utbildningsnivå, ålder och kön. År 2008–2021.
https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_UF_UF0506_UF0506B/UtbBefRegionR/
- SFS 2014:1079. *Förordning med instruktion för Statens historiska museer*.
- Smithsonian. 2007. *Going Free? Cooper-Hewitt National Design Museum and General Admission Fees*. Washington, DC: Smithsonian Institution. Office of Policy and Analysis.
- Tillväxtverket (2023) ”Inkvartering – Gästnätter per år”, nedladdad från tillvaxtdata.tillvaxtverket.se 2023-04-05.
- Vaage, Odd Frank (2017). *Norsk kulturbarometer 2016*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Vestin, Erik och Patrik Vulkan 2022. Cohort Differences in Swedish Union Membership 1956–2019 and the Role of Individualization. I *Nordic Journal of Working Life Studies*, Vol. 12, No S8 sid. 7–28.

Bilaga I. Definitioner

Besök

Anläggningsbesök är besök som görs på museets inomhus- och utomhusanläggning, såsom avgiftsbelagda och gratis utställningar, restaurang, butik, toalett och foajé.

Verksamhetsbesök sker på de områden på museet som traditionellt har entréavgift eller motsvarande delar på ett museum med fri entré. Exempel på verksamhetsbesök är besök till utställningar, publika aktiviteter och konferenser där ett besök till museet ingår. Det omfattar inte besök till enbart restaurang, butik eller toalett. Verksamhetsbesöken är en delmängd av anläggningsbesöken.

För vissa museer är det stor skillnad mellan antalet anläggningsbesök och verksamhetsbesök. Om ett museum exempelvis har en populär restaurang tenderar anläggningsbesöken att bli betydligt fler än verksamhetsbesöken. För andra museer, som till exempel inte har en restaurang, café eller butik, kan anläggningsbesöken vara samma antal som verksamhetsbesöken.

Museerna använder olika metoder för att mäta besök. Mindre museer har ofta manuell besöksräkning, såsom registrering i kassan. Somliga mindre museer använder en enkel uppskattning av antalet museibesök. På större museer är en automatiserad utrustning vanligare, särskilt på museer med fri entré där besök inte kan registreras i kassan. Att museerna har olika metoder för att räkna besök eller byter metod, innebär en osäkerhet i besöksiffrorna, särskilt över tid (Kulturanalys 2022b, s. 21).

Museikategorier

1. Centrala museer. Museimyndigheter och stiftelsemuseer vilka är utpekade av riksdagen som ett centralt riksintresse. Förutom att samla, vårda, visa och utveckla verksamheten inom specialområden, ska de även bedriva forskning, samarbeta med regionala och lokala museer och bistå dem med service, rådgivning, vandringsutställningar och depositioner samt också upprätthålla internationella kontakter.

2. Övriga statliga museer. Statligt förvaltade museer som inte räknas som centrala museer. Hit räknas till exempel verksmuseer och universitetsmuseer.

3. Regionala museer. Kategorin består huvudsakligen av läns museerna.

4. Kommunal museer. Museer med enbart en kommunal huvudman.

5. Övriga museer som omfattas av museilagen. Museer där stat, kommun eller region har utsett mer än hälften av ledamöterna i styrelsen eller motsvarande ledningsorgan (1 §, punkt 4 i museilagen). Avser ej museer inom ovanstående kategorier.

6. Andra museer. Museer där ingen offentlig instans har huvudmannaskap, men som ändå kan ha offentliga bidrag eller anslag.

7. Museer med mindre än en årsarbetskraft. Saknar anställd personal eller har färre anställda än en årsarbetskraft, oavsett huvudman.

8. Botaniska trädgårdar och arboretum. Anläggning där växter eller träd odlas för vetenskapliga studier och visning för allmänheten.

Bilaga II. Kompletterande material till analysen av museistatistiken

Ökat deltagande

I tabell 6 redovisas fördelningen av observationer mellan museikategorier och år-par. Av alla de observationer som ingår i analysen står *övriga museer* och *museer med mindre än en årsarbetskraft* för den största andelen. Inom samtliga museikategorier ser fördelningen snarlik ut över åren.

I tabell 7 redovisas fördelningen av observationer för hur införandet och avskaffandet av fri entré har varit fördelat mellan olika typer av museer. Även i denna tabell består varje observation av ett år-par så att till exempel år-paret då museet gick från avgift till fri entré återfinns på den första raden, och varje efterföljande år då det hade fri entré återfinns i den fjärde raden.

Korrigeringar av data

I arbetet med data har även vissa korrigeringar gjorts. Museer som har mycket stor procentuell förändring av besökssiffror har setts över och korrigerats om det har behövts. Ett tiotal korrigeringar av besökssiffror har gjorts. Några museer som har varit tillfälligt stängda delar av ett år, till exempel på grund av renovering, och därmed fått en mycket stor procentuell förändring till året efter då de har haft öppet hela året har tagits bort ur analysen.

Tabell 6. Museer per år-par och museikategori, procent och antal.

År-par	Centrala museer	Övriga statliga museer	Regionala museer	Kommunala museer	Övriga museer*	Museer med mindre än en årsarbetskraft	Totalt	Antal
2013–2014	4	4	9	18	30	35	100	398
2014–2015	6	4	8	18	35	30	100	417
2015–2016	7	4	9	20	34	26	100	352
2016–2017	5	4	8	17	36	31	100	423
2017–2018	5	3	8	16	34	34	100	426
2018–2019	6	3	9	16	33	33	100	379
Totalt	5	4	8	17	34	32	100	2 395

*I museikategorin *övriga museer* ingår kategorierna *övriga museer som omfattas av museilagen, andra museer och botaniska trädgårdar och arboretum.*

Tabell 7. Andel museer (år-par) som gått från avgift till fri entré eller från fri entré till avgift och museer som inte förändrat sin avgift, procent.

	Centrala museer	Övriga statliga museer	Regionala museer	Kommunala museer	Övriga museer*	Museer med mindre än en årsarbetskraft	Totalt	Antal
Från avgift till fri entré	10	2	6	16	31	34	100	140
Från fri entré till avgift	5	5	5	18	31	38	100	108
Ingen förändring, avgift	4	5	5	14	44	27	100	1147
Ingen förändring, fri entré	6	2	13	21	22	36	100	1000
Totalt	5	4	8	17	34	32	100	2 395

*I museikategorin *övriga museer* ingår kategorierna *övriga museer som omfattas av museilagen*, *andra museer* och *botaniska trädgårdar och arboretum*.

Bilaga III. Kompletterande material till analysen av publikundersökningarna

Eftersom analysen av publikundersökningarna har en viss komplexitet redovisas i denna bilaga beskrivande statistik om data som analysen bygger på, samt en del robusthetsanalyser. Detta i syfte att göra resultaten mer transparenta.

Viktning efter besökstal

I rapportens analyser har data viktats efter museernas besökstal. Stora museer har getts större vikt i analysen och vice versa. Museerna ges samma proportionella vikt i analysen som deras andel av besöken.

Uppgifter om besökstal har hämtats från rapporten *Besöksutveckling 2021* (Kulturanalys 2022a). I de flesta fall har uppgifter om verksamhetsbesök använts. I de fall där uppgifter om verksamhetsbesök saknas har dessa räknats fram utifrån uppgifter från omkringliggande år, eller som en andel av anläggningsbesöken.

I de fall där uppgifter om verksamhetsbesök saknas helt har det beräknats till två tredjedelar av antalet anläggningsbesök. Denna schablon är vald utifrån observationer av förhållandet mellan verksamhetsbesök och anläggningsbesök hos de museer där båda uppgifterna finns. Samtliga museer där detta förfarande har använts har en servering av något slag, vilket gör det rimligt att anta att antalet verksamhetsbesök är väsentligt lägre än antalet anläggningsbesök.

Beskrivning av data

I tabell 8 redovisas antalet svarande för respektive museum och år. I tabellerna 10–15 redovisas andelen av svarande som hör till de undersökta grupperna för respektive museum och år. Dessa andelar är dock, som syns i tabell 8, i flera fall beräknade på ett mycket litet antal svar, och bör inte tolkas som pålitliga skattningar av andelen av museets besökspopulation.

Det totala antalet svar skiljer sig något åt från fråga till fråga. Frågorna om kön, ålder och geografisk hemvist har besvarats av så gott som alla svarande, knappt 31 000. Frågan om utbildning har besvarats av cirka 27 000. Frågan om besöksvanor har besvarats av cirka 25 000.

Tanken med dessa tabeller är att visa att resultaten inte skapas av utvecklingen på ett eller några få enskilda museer. Undantaget är Vasamuseet, som genom viktningförfarandet kom att dominera i gruppen av museer som inte införde fri entré, trots ett ganska litet antal observationer. Se kapitel 6 för resonemang om hur detta spelar roll för tolkningen av resultaten.

Tabell 8. Observationer per museum och år 2012–2019, antal.

Museum	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Arbetets museum	357	357	301	13	57	121	45	73
ArkDes och Moderna Museet Stockholm	335	465	118	119	240	8	130	0
Armémuseum	51	43	87	0	74	23	420	101
Ekonomiska museet	39	9	52	45	206	80	0	0
Etnografiska museet	136	88	117	128	189	127	217	152
Flygvapenmuseum	205	217	0	142	273	232	703	960
Forum för levande historia	0	26	44	0	74	43	1	0
Hallwylska museet	104	108	0	116	387	497	341	155
Historiska museet	97	95	0	0	0	0	0	165
Livruskammaren	236	202	0	109	93	86	142	189

Museum	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Marinmuseum	140	118	186	125	524	315	553	380
Medelhavsmuseet	214	108	0	113	166	137	4	60
Moderna museet Malmö	131	58	175	113	116	160	100	85
Naturhistoriska riksmuseet	441	121	0	126	169	125	160	195
Nordiska museet	185	104	76	62	0	0	0	91
Prins Eugens Waldemarsudde	234	134	231	112	151	105	10	14
Scenkonstmuseet	73	71	0	0	0	333	96	82
Sjöhistoriska museet	186	157	0	15	90	79	81	153
Skansen	1 319	1 142	0	0	0	1 364	1 479	1 613
Skoklosters slott	56	35	0	102	558	296	566	758
Tekniska museet	341	310	0	0	0	0	0	277
Tumba bruksmuseum	38	21	33	7	257	0	1	129
Vasamuseet	0	212	0	11	27	20	0	0
Världskultur- museet	130	165	177	18	253	58	25	139
Östasiatiska museet	139	83	102	67	57	13	157	84
Totalt	5 187	4 449	1 699	1 543	3 961	4 222	5 231	5 855

Tabell 9. Andel besök av ovana besökare per museum och år 2012–2019, procent.

Museum	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Arbetets museum	2	3		0	14	10	4	4
ArkDes och Moderna Museet Stockholm	4	3		12	5	0	6	
Armémuseum	2	2			9	13	9	13
Ekonomiska museet	0	0		0	17	6		
Etnografiska museet	4	6		11	3	6	14	9
Flygvapenmuseum	19	0		20	14	16	18	24
Forum för levande historia		8			12	7	0	
Hallwylska museet	11	2		5	4	11	14	10

Museum	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Historiska museet	3	3						10
Livrustkammaren	14	10		16	10	10	5	5
Marinmuseum	21	0		22	11	5	7	11
Medelhavsmuseet	8	2		21	4	2	50	12
Moderna museet Malmö	2	0		0	3	6	3	6
Naturhistoriska riksmuseet	21	26		26	9	20	18	15
Nordiska museet	4	0		26				16
Prins Eugens Waldemarsudde	2	1		8	6	3	0	14
Scenkonstmuseet	4	1				10	7	9
Sjöhistoriska museet	7	6		0	16	1	10	11
Skansen								
Skoklosters slott	16	9		12	11	5	9	11
Tekniska museet	16	4						11
Tumba bruksmuseum	18	33		0	13		0	24
Vasamuseet				25	22	20		
Världskulturmuseet	4	10		100	2	12	0	11
Östasiatiska museet	4	14		5	2	0	5	12

Tabell 10. Andel besök av personer utan eftergymnasial utbildning per museum och år 2012–2019, procent.

Museum	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Arbetets museum	35	34	33	46	40	30	25	24
ArkDes och Moderna Museet Stockholm	23	18	15	17	20	25	15	
Armémuseum	22	40	28		43	48	42	24
Ekonomiska museet	45	43	48	19	39	32		
Etnografiska museet	27	44	26	16	33	24	25	24
Flygvapenmuseum	51	53		47	39	46	43	37
Forum för levande historia		46	27		42	37	0	
Hallwylska museet	39	40		28	26	29	30	22
Historiska museet	29	26						23
Livrustkammaren	44	36		39	37	21	33	29

Museum	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Marinmuseum	49	58	37	45	40	42	43	38
Medelhavsmuseet	25	37		17	29	19	0	22
Moderna museet Malmö	16	17	24	19	16	20	23	23
Naturhistoriska riksmuseet	53	37		37	34	38	25	31
Nordiska museet	33	47	30	39				16
Prins Eugens Waldemarsudde	28	35	29	26	27	28	20	36
Scenkonstmuseet	29	17				14	19	15
Sjöhistoriska museet	39	29		100	33	18	23	16
Skansen	44	66					30	31
Skoklosters slott	50	46		32	32	23	30	35
Tekniska museet	43	27						20
Tumba bruksmuseum	42	52	45	14	29		0	39
Vasamuseet		32		0	37	11		
Världskulturmuseet	28	35	24	0	23	16	24	26
Östasiatiska museet	39	40	17	25	25	60	25	20

Tabell 11. Andel besök av personer 65 år och äldre per museum och år 2012–2019, procent.

Museum	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Arbetets museum	16	18	25	23	18	23	18	12
ArkDes och Moderna Museet Stockholm	19	27	8	20	27	25	26	
Armémuseum	22	21	29		6	3	10	8
Ekonomiska museet	23	0	17	24	22	36		
Etnografiska museet	20	22	11	11	16	16	17	28
Flygvapenmuseum	21	24		17	24	31	15	15
Forum för levande historia		8	16		24	24	0	
Hallwylska museet	20	26		8	21	16	15	17
Historiska museet	7	14						17
Livrustkammaren	14	24		8	7	12	15	20
Marinmuseum	26	13	20	14	26	27	23	27
Medelhavsmuseet	28	17		10	13	14	0	0

Museum	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Moderna museet Malmö	26	33	36	39	14	24	19	28
Naturhistoriska riksmuseet	7	7		11	8	14	5	8
Nordiska museet	26	18	13	13				21
Prins Eugens Waldemarsudde	49	60	48	51	36	40	79	7
Scenkonstmuseet	16	24				15	24	21
Sjöhistoriska museet	20	21		27	14	25	22	16
Skansen	13	18				15	18	17
Skoklosters slott	18	11		20	19	21	22	20
Tekniska museet	12	16						11
Tumba bruksmuseum	76	29	18	14	37		0	29
Vasamuseet		12		0	0	11		
Världskulturmuseet	6	8	15	17	10	13	8	11
Östasiatiska museet	12	14	12	11	13	0	18	20

Tabell 12. Andel besök av män per museum och år 2012–2019, procent.

Museum	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Arbetets museum	37	37	37	23	42	29	40	40
ArkDes och Moderna Museet Stockholm	41	30	46	38	38	50	38	
Armémuseum	61	70	65		65	48	62	58
Ekonomiska museet	51	67	56	42	56	42		
Etnografiska museet	42	35	46	32	39	46	44	38
Flygvapenmuseum	67	59		56	52	53	48	48
Forum för levande historia		46	43		39	31	0	
Hallwylska museet	31	25		28	35	35	35	37
Historiska museet	44	54						45
Livrustkammaren	42	34		42	32	47	44	38
Marinmuseum	60	53	55	66	58	53	58	55
Medelhavsmuseet	40	47		38	45	32	0	56
Moderna museet Malmö	34	46	38	25	38	36	39	40
Naturhistoriska riksmuseet	45	40		47	44	46	47	47

Museum	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Nordiska museet	29	33	45	39				30
Prins Eugens Waldemarsudde	28	22	24	26	23	27	10	43
Scenkonstmuseet	36	39				37	35	44
Sjöhistoriska museet	57	49		60	54	48	52	48
Skansen	39	44				43	41	42
Skoklosters slott	36	46		49	44	31	46	41
Tekniska museet	51	46						39
Tumba bruksmuseum	32	48	36	29	40		0	42
Vasamuseet		43		82	59	30		
Världskulturmuseet	39	33	43	33	33	45	28	37
Östasiatiska museet	39	46	41	49	32	62	39	40

Tabell 13. Andel besök från utanför regionen per museum och år 2012–2019, procent.

Museum	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Arbetets museum	30	32	37	31	16	39	67	42
ArkDes och Moderna Museet Stockholm	31	26	29	29	28	0	26	
Armémuseum	49	51	31		42	39	50	46
Ekonomiska museet	44	56	56	33	56	39		
Etnografiska museet	31	30	33	23	28	23	24	22
Flygvapenmuseum	52	62		74	62	59	65	65
Forum för levande historia		31	36		28	40	0	
Hallwylska museet	70	49		61	37	45	53	54
Historiska museet	53	37						44
Livrustkammaren	61	60		69	53	51	55	60
Marinmuseum	86	60	82	80	69	68	70	78
Medelhavsmuseet	39	42		42	31	37	50	38
Moderna museet Malmö	27	34	26	29	36	33	42	22
Naturhistoriska riksmuseet	36	21		49	42	40	40	37
Nordiska museet	45	47	41	63				49

Museum	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Prins Eugens Waldemarsudde	43	19	36	30	36	30	20	21
Scenkonstmuseet	30	30				23	29	16
Sjöhistoriska museet	34	31		20	31	28	31	26
Skansen	35	30				25	27	24
Skoklosters slott	77	71		79	77	64	77	73
Tekniska museet	46	32						21
Tumba bruksmuseum	3	0	6	14	11		0	8
Vasamuseet		0		45	63	35		
Världskulturmuseet	32	24	23	22	28	22	20	24
Östasiatiska museet	52	47	27	33	35	31	31	33

Tabell 14. Andel besök från utanför kommunen per museum och år 2012–2019, procent.

Museum	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Arbetets museum	48	54	51	38	30	67	76	49
ArkDes och Moderna Museet Stockholm	40	41	53	50	40	25	43	
Armémuseum	67	67	52		69	74	68	65
Ekonomiska museet	74	78	77	64	71	59		
Etnografiska museet	53	53	61	57	54	46	51	54
Flygvapenmuseum	72	76		85	77	75	80	79
Forum för levande historia		77	52		57	51	0	
Hallwylska museet	81	77		75	65	64	69	68
Historiska museet	71	54						69
Livruskammaren	84	79		81	74	70	71	76
Marinmuseum	91	75	86	89	75	79	80	87
Medelhavsmuseet	59	58		72	59	61	50	60
Moderna museet Malmö	69	66	55	67	55	53	64	51
Naturhistoriska riksmuseet	78	49		77	73	74	72	69
Nordiska museet	66	69	67	76				70
Prins Eugens Waldemarsudde	62	63	63	63	64	72	50	57

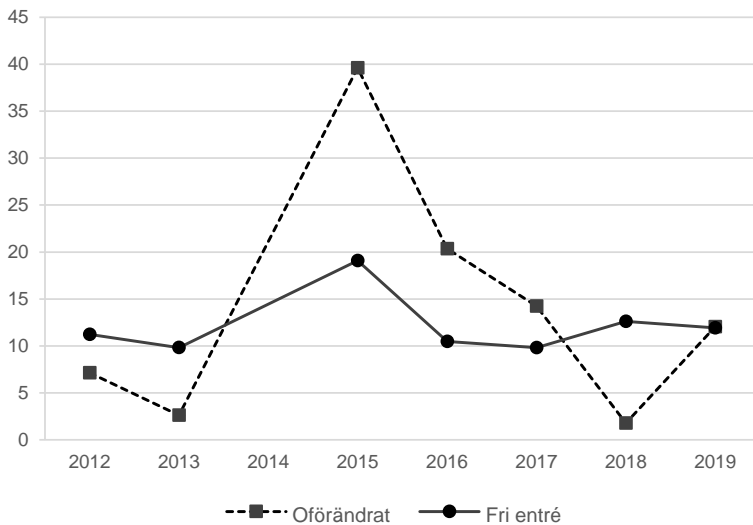

Museum	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Scenkonstmuseet	55	58				48	45	40
Sjöhistoriska museet	69	52		53	61	53	57	59
Skansen	63	59				41	48	47
Skoklosters slott	96	100		94	94	95	96	95
Tekniska museet	72	63						56
Tumba bruksmuseum	82	62	61	71	75		100	68
Vasamuseet		58		64	85	60		
Världskulturmuseet	53	38	41	33	49	47	48	42
Östasiatiska museet	73	75	51	55	58	85	61	61

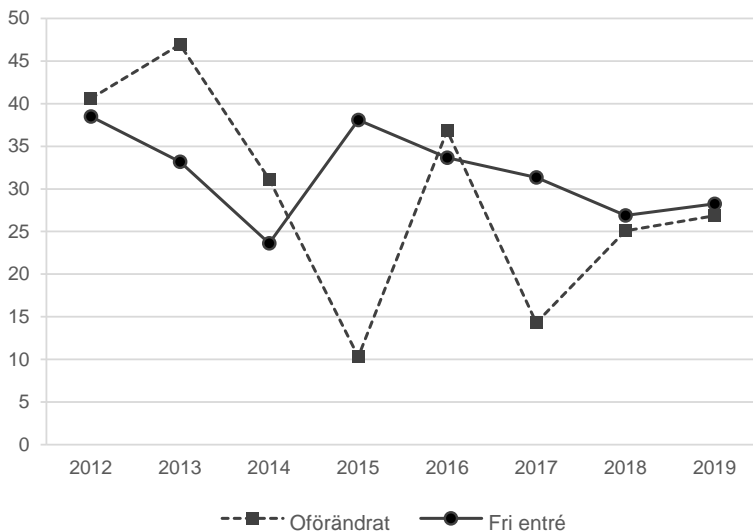
Årsuppdelade tidsserier

I figur 9 till 14 redovisas resultat utifrån samma principer och samma dataset som användes i den analys som redovisas i rapporttexten. De är dock uppdelade per år. Detta för att synliggöra ifall skattningarna för någon period (2012–2015 eller 2016–2019) beror på extremvärden för enskilda år. I gruppen ”Fri entré” ingår de museer som införde fri entré 2016. I gruppen ”Oförändrat” ingår museer som antingen redan hade fri entré eller fortsatte att ta ut entréavgifter.

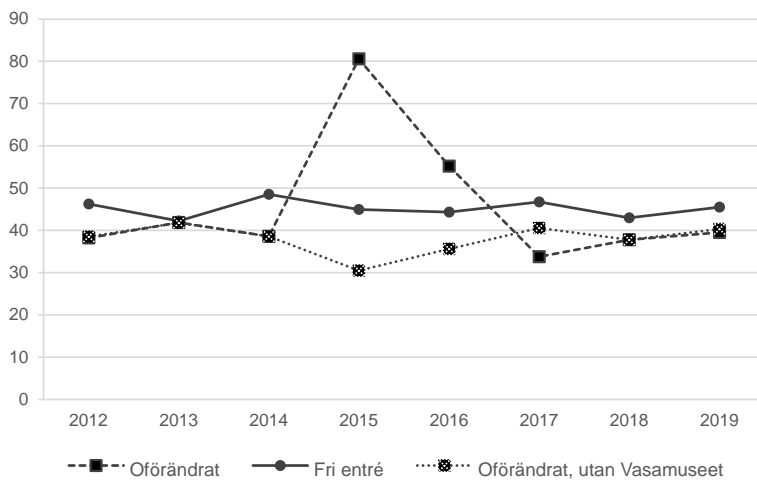
Figur 9. Andel besök av ovana besökare per år 2012–2019, procent.

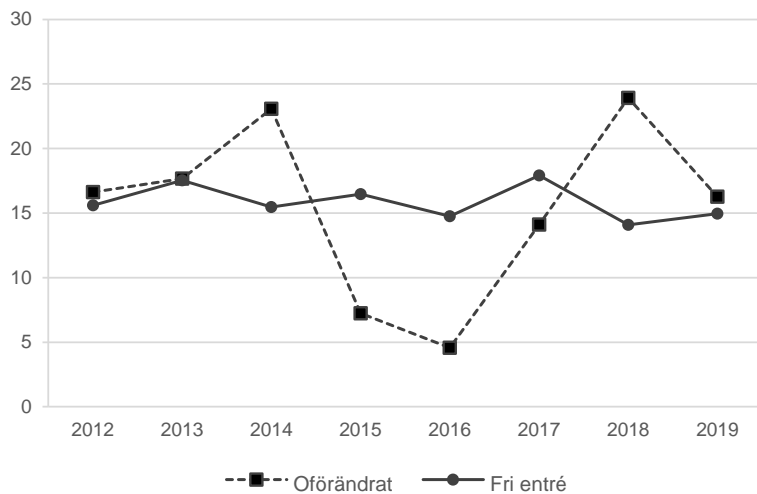
Figur 10. Andel besök av personer utan eftergymnasial utbildning per år 2012–2019, procent.

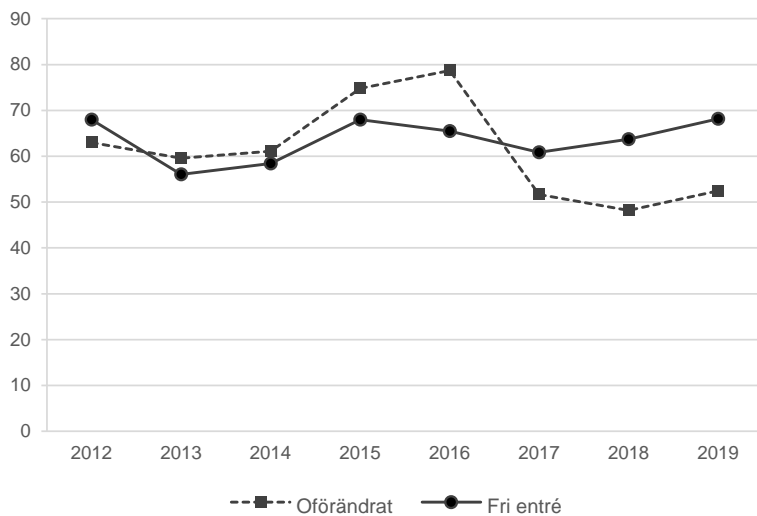
Figur 11. Andel besök av män per år 2012–2019, procent.

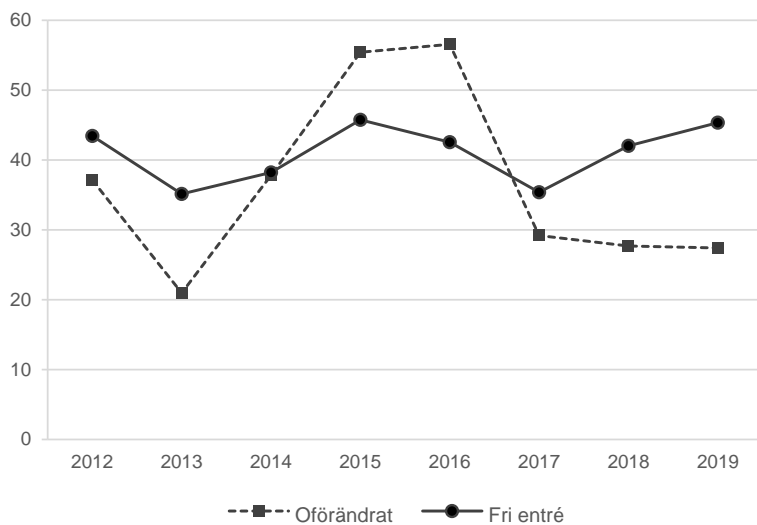
Figur 12. Andel besök av personer 65 år och äldre per år 2012–2019, procent.

Figur 13. Andel besök av boende utanför kommunen 2012–2019, procent.

Figur 14. Andel besök av boende utanför länet 2012–2019, procent.

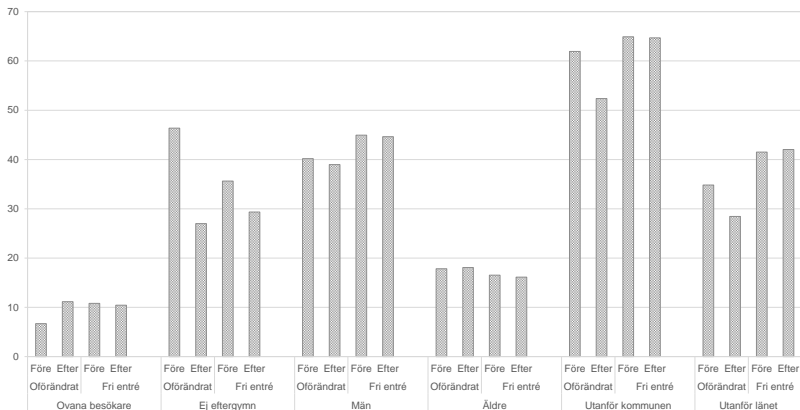

Alternativa urval av data

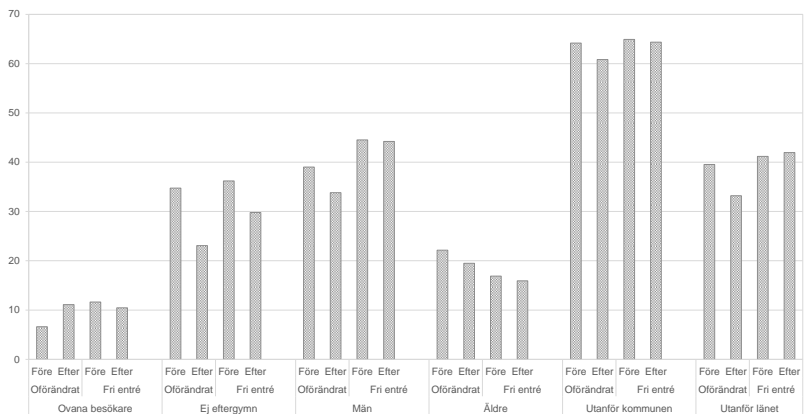
I figur 15 till 18 redovisas samma analys som redovisades i figur 5 och 6 i rapporten, fast med mer insnävade urval av data. Figur 15 använder bara data från de år då ett museum har redovisat minst 30 observationer. Figur 16 använder bara data från de museer som har redovisat minst 30 observationer under perioden 2012–2019. Figur 17 använder samma data som i figur 7 och 8 med utelämnande av Vasamuseet. Figur 18 visar resultaten enbart för de museer som införde fri entré och som hade betydande ökning i sina besökstal i anslutning till införandet av fri entré.

I huvudanalysen i rapporttexten ingår som sagt totalt cirka 31 000 svarande (se tabell 9). När urvalet snävas in blir antalet svarande cirka 30 500 (figur 13), cirka 22 000 (figur 14), cirka 30 700 (figur 15), och cirka 16 000 (figur 16).

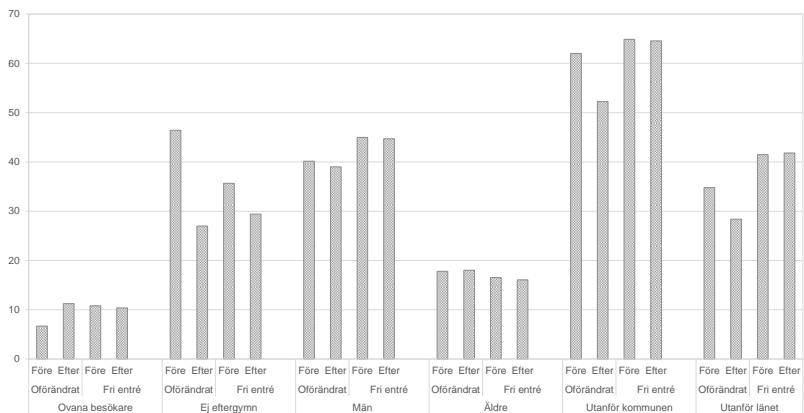
Figur 15. Andel besök av olika grupper före och efter införandet av fri entré, enbart år med minst 30 observationer, procent.

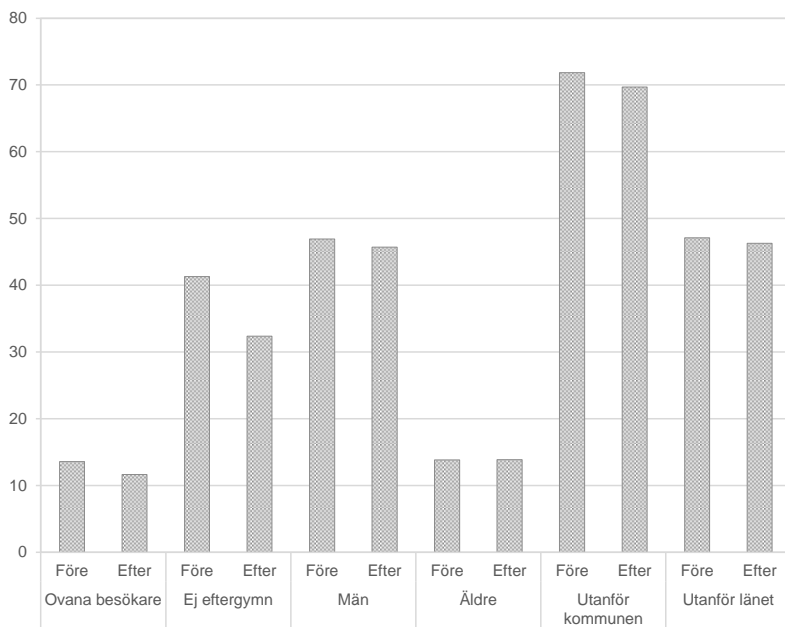
Figur 16. Andel besök av olika grupper före och efter införandet av fri entré, enbart museer som redovisat minst 30 observationer under minst sex år, procent.

Figur 17. Andel besök av olika grupper före och efter införandet av fri entré, med Vasamuseet uteslutet, procent.

Figur 18. Andel besök av olika grupper före och efter införandet av fri entré på museer vars besöksantal ökade kraftigt vid införandet, procent.

www.kulturanalys.se